

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

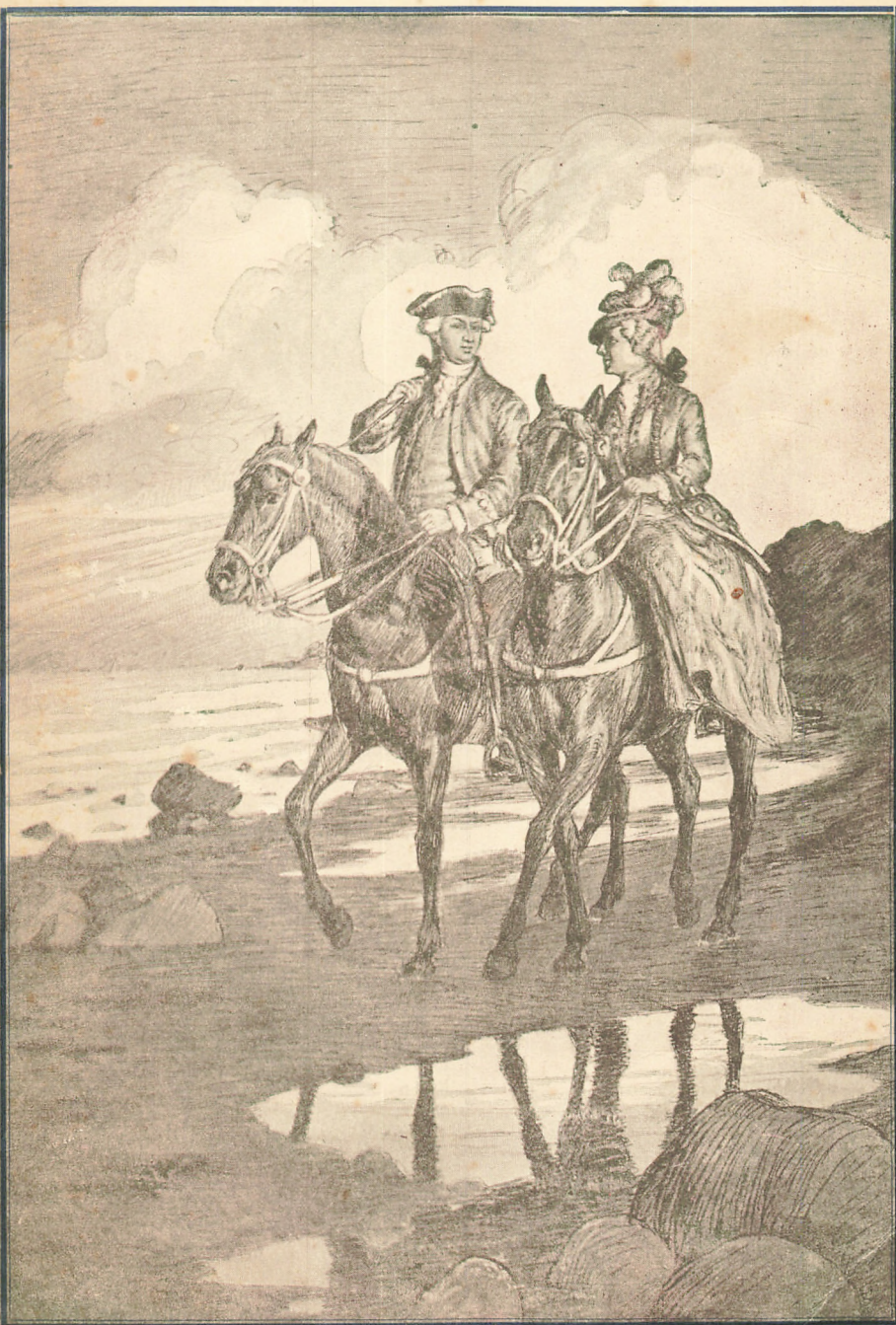
Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

AARBOG

FOR

HØRSHOLM OG OMEGN

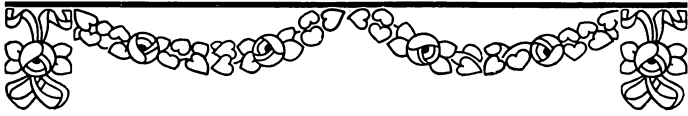
AARBOG
FOR
HØRSHOLM OG OMEGN

ANDEN AARGANG

VED
H. C. ROSTED OG *P. SCHJÆRFF*

HØRSHOLM
EGET FORLAG 1927

Sommerdag i Hirschholms Have.

Røde Roser i Parterren,
Buksbom gnistrende af Sol,
i en Løvgangs duftende Nicher,
lyser den hvidgule Caprifol.
Skælmsk Cupido Buen løfter
med den luegyldne Pil,
og den hele Verden straalere
i Forelskelsernes Smil.

I en kraprød Portechaise
saa han hende første Gang,
og hans unge Hjærte tindred
ud i Madrigal og Sang.
Fra hans Pen fløj Pastoraler,
men hun var saa kold som Sne,
thi det mored Melicinda
at beskue Hyrdens Ve.

Alle Hirschholms Amoriner
sørgede med Krep og Flor,
Parkens ømme Nattergale
kvædede et Vemodskor.
Alle tog Parti for Hyrden,
der blev bleg som Alabast,
i det fjerne skimted Hoffet
Charonbaadens sorte Mast.

Charon skræmmede Hyrdinden,
hendes Strengthed smelted brat,
Celadon hun satte Stævne
i et Caprifoliekrat.
Angeneme Ord hun hviskede,
mens paa Knæ han ydmygt laa.
Hvide Dueflokke bruste
over Himlens Sommerblaa.

Og hun dryssede røde Roser
over Pudderet i hans Haar,
og med sine bløde Hænder
mildned hun hans Hjertes Saar.
Midt i Solen stod Cupido
skælmsk og sød og marmorhvid,
Celadon var overvældet,
hviskede Strofer af Ovid.

Mythologisk var hans Tale,
mens hans Hjærte bankede vildt,
Melicinda sad og nynned,
strøg ham over Haaret mildt.

Sommerfugle tumled henrykt
rundt i Solens Æventyr,
Edderkoppe daled langsomt
ned i hendes Coiffure.

Deres Hænder fandt hinanden,
de parlerede paa Fransk,
og naar de blev rigtig ømme,
taltes ogsaa lidt paa Dansk.
Dronningen stod paa Terrassen,
i en blomsterblaa Busket,
mønstrede den hele Scene
gennem en forgyldt Lorgnet.

Sommerdag i Hirschholms Have,
fjærne Drøm fra Ungdomsaar,
da Cythere var i Norden
i en duftende Blomstervaar.
Bag et Slør af Drømmeroser
høres dine Fugles Sang,
og fra Slottets sunkne Sale
klinger Hyrdefløjters Klang.

Svend Leopold.

(Gengivet efter „Juleroser“ 1918 med Forfatterens og Forlagets
venlige Tilladelse).

JOHANNES · EWALD I · POESI · OG · PROSA

I den Undersøgelse over Hørsholm- og Rungstedegnen i Digtningen, der blev paabegyndt i Hørsholm Sogns Julebog for 1926, og som hermed fortsættes, blev der først gjort Rede for forskellige til Egnen knyttede Poeter: Spanieren Rebolledo i det 17. Aarhundrede, Friedrich Leopold Stolberg, Johannes Ewald og Thomas Thaarup i det 18., og den heibergske Kreds, særlig Henrik Hertz, i det 19. Det blev dernæst vist, at Digtningen om denne Egn særlig bevæger sig om to Poler: Caroline Mathilde paa Hirschholm og Ewald i Rungsted, og de vigtigste litterære Mindesmærker om Caroline Mathilde blev karakteriserede.

Efter Redegørelsen for Hørsholm-Linjen vender vi os til en nærmere Omtale af *Ewald-Linjen*, de Litteraturværker, der staar i Forbindelse med Johannes Ewald og især med hans Ophold i Rungsted.

I.

Johannes Ewald, der Livet igennem havde megen Modgang at kæmpe med, naaede ikke desto mindre i sine sidste Aar at blive anerkendt som Nationens ypperste Digter, og mange af hans samtidige paa Parnasset har derfor hyldet ham i poetisk Form; særlig ved hans tidlige Død blev Lyren stemt. Disse Poemer er der ikke Grund til at ofre nærmere Omtale, da de mest dvæler ved Ewald i al Almindelighed, uden særligt at nævne hans Tilknytning til Rungsted, og da de for største Delen er af ringe litterær Værdi.

Hos *Oehlenschläger* derimod træffer vi en virkelig Digters Omtale af Forgængeren; sjældent eller aldrig har en Elev i den Grad taknemmelig erkendt, hvad han skylder sin Lærer; igennem et halvt Aarhundrede har *Oehlenschläger* husket, hvad han havde at takke Ewald for; i Poesi og paa Prosa, i digterisk som i videnskabelig Form giver han sin Taknemmelighed Udtryk. Kun 21 Aar gammel minder den unge Digter i et Epigram: „En sand Tildragelse“ om Ewalds tragiske Lod; ved sin Digtning vandt han Udødelighed, mens han sultede ihjel.

Faa Aar efter, i Gennembrudsværket „Digte 1803“, bevidner *Oehlenschläger* i det skønne Digt „Den frembrydende Vaar“, at han udgaar fra Ewald. Vinteren er flygtet bort, og Digtetekunstens Gud Apollo har smeltet Isen fra Digterharpen, der nu stemmes af Flora til Vaarens Pris. De unge Hyrdinder, de sølvlokke Gubber og Hyrden lytter til Sangen, men Digteren tvivler om, at han ret kan male Naturen, og han udbryder:

Ak, der var *Een!* Skiøndt fortæret af Smerte,
 Skienkte ham Gud en udødelig Flamme,
 Og for Naturen det aabneste Hierte;
 Han kunde tolke, hvad Andre kun stamme.
 Rungsted! din lange og frugtbare Fure
 Grønnes, som forhen, og spirer, og pranger,
 Mens ved de gamle og gothiske Mure
 Gravmuldet længst har omfavnet din Sanger.

Digtet er, som det er sagt, „med sin arkadiske Tone og sine ewaldske Gloser og Vendinger en forenklet og forædlet Videreførelse af den store Lyrikers Odestil“; og i den anførte Strofe indrømmes Uformuenheden af at naa Forbilledet. Strofen slutter med en ægte oehlenschlägersk Anakronisme: de „gamle og gothiske Mure“ er Trinitatis Kirke, der blev indviet 1657, altsaa en Del Aar efter den egentlige Gotiks Tid!! I Digtets Slutningsstrofe gaar Oehlenschläger ud over Ewald; dér lever den nye Romantik: Ewalds Aand svæver gennem Naturen, og den unge Digter beder om, at den maa opflamme ham og hans Sang:

Da skal mit Hierte i Harpen sig trænge,
 Da skal jeg tolke, hvad nu kun jeg skuer.

1805 mindes Oehlenschläger to Gange sin Læremester. I Digtet „Ewald“ ligner han i højtidelige Distika sin Forgænger ved en Rosenknop paa en Hede; kroget og halvvissen skyder den sig frem; da iler Nornen over Heden, hun fælder en Taare, den falder ned paa Knoppen, og en herlig Rose udfolder sig. Denne skønne Symbolik udvandes udførligt i de følgende Vers, der heldigvis er udeladt i de senere Udgaver, og Digtet slutter med at kalde Ewald en Martyr, en Laokoon, der kæmper med Slangen, Jordens Kval, som knækkede den syge Poet. I „Gipsbilledet“ ser Oehlenschläger, da han

opholder sig hos Ørsteds i Rudkøbing, paa Skabet i sit Kammer en Buste, som Husets Søn erklærer er Voltaire. Da han tager Busten ned,

For ret engang at see Franzosen
Ind i sit Abekatte-Fiæs,

opdager han, at det er den elskede Ewald, og Busten faar Lov at blive staaende for at styrke den „yngre Broder“, Digteren selv.

Fra 1811 skriver sig Oehlenschlägers skønneste Digt over Ewald; skønt det, ligesom de to nys nævnte, ikke særligt dvæler ved Ewald i Rungsted, maa det dog her omtales, da disse tre Digte afrunder og fuldstændiggør det poetiske Billede, Oehlenschläger giver af Ewald. Digtet findes i hans tredje store Digtsamling „Digtninger 1811“ og bærer Titlen „Ewalds Grav“. Ofte er Digteren vandret hid til Graven og har tænkt: „Hvi har de lagt ham her i denne Krog?“ og ikke inde foran Alteret; men naar han gik i den kolde Efteraarsblæst, mens Solen var skjult bag Skyer, forstod han, hvorfor:

Og da jeg ældre blev, da syntes mig,
At sindrigt her man havde jordet dig:
Ved Issen — Kirken rolig i sin Sky,
Ved Foden — Usselhed i snevre By;
Her hellig Kraft og Trøst, hist Mangel, Nød.
Du stodst i Livet, som du laae i Død.

Kirken vil skærme ham med sin Mur, Orglet vil tone som et Hav over Graven, Naturen vil brede sine gyldne Blade derover i Efteraaret, og om Foraaet vil Solens Straaler kalde en lille Martsviol frem, mens den døde Digtters Navn vil funkke som en Stjerne fra det Blaa.

I de kommende Aar vender Oehlenschläger atter og atter tilbage til Mindet om Ewald. I Digtet „Mine Mestere“ („Digtninger 1811“) karakteriserer han

i statelige Ottaver de Digtere, han sætter højest; forrest staar Ewald, og det Selskab, han er kommet i, er ikke helt ringe: Shakespeare, Cervantes, Homer, Sophocles, Schiller og den, der i sit Geni samler dem alle: Goethe. 1821 mindes han i det kønne Digt ved Thomas Thaarups Død tillige Ewald med disse Ord:

Skiønt bandt en hedenfaren Skiald
Udødeligheds Krands af Siv,
Da Høimod trodsed Stormens Giald,
Og frelste Brødres dyre Liv;
Og medens Fiskerleiet staaer
Paa Danerkyst ved Havets Tang,
Og mens en Baad i Bølgen gaaer,
Forglemmes ikke Ewalds Sang.

1831 indtraf 50 Aars Dagen for Ewalds Død den 17. Marts 1781; paa Teatret opførtes den 17. Marts „Balders Død“, der indledes med en stor Prolog „Ewalds Minde“ af Oehlenschläger. Det er i den Periode, da „Dannerskjalden“ ikke altid i lige høj Grad formaar at besværgе Muserne; det lange Digt er derfor ikke helt igennem vellykket, men — som Aarestrup siger — „der er flere Kræfter i hans Bærme — end i de andres Første-Draaber“, og rundt om træffes skønne Glimt af hans gamle Digterkraft, især i Karakteristikken af „Balders Død“. Paa flere Steder hentydes til Ewalds Ophold i Rungsted og den dulmende Virkning, det havde paa ham

den milde Skiald,
Som sang i Rungsted Sølvbækkens Fald,
Og glemte, med sit store Digterhierte,
I Vaarens Salighed sin egen Smerte?
Naar Hiorden brøled, og naar Hiorten sprang,
Sit kolde Gys, sin Krampe han betvang,

Og glemte Livets Sorger, Kiv og Laster,
Naar Øiet dvælte paa de danske Master,
Der svømmed giennem Sundet, som en Skov,
Mens Nattergalen fløited Herthas Lov.

Det er tydeligt „Rungsteds Lyksaligheder“, der danner Grundtonen i disse Linjer.

I Aaret 1833 offentliggjorde Oehlenschläger i sit Tidsskrift „Prometheus“ en Novelle „Digterbesøget“. Dennes Hovedpart er Skildringen af et Møde mellem Wessel og Ewald i Rungsted. De to, der før har staaet uforstaaende over for hinanden, bliver her Venner; Ewald læser for Wessel første Akt af „Fiskerne“, Wessel opfordrer Ewald til at flytte ind til København, da det maa være uudholdeligt at opholde sig paa Landet. I det samme bringer en ung Pige nogle Druer; da hun er gaaet, siger Ewald: „Og nu veed du min Grund, hvorfor jeg bliver her. Der saae du min Sanggudinde.“ Det er Kromandens Datter, som han elsker, og for hvem han læser alt, undtagen Slutningen af det Digt, som han derefter læser for Wessel; Digtet er „Rungsteds Lyksaligheder“. Wessel forlod nu Ewald. Og Novellen slutter: „Man veed ikke, om de siden have seet hinanden; men paa et Stykke Papir, der blev fundet efter Ewalds Død, hvorpaa han havde optegnet sine Venners Navne, stod ogsaa: *Wessel*“.

Her ligger den lille Fortællings Kim. Det omtalte „Stykke Papir“ er en Navneliste, der findes i Manuskriptet til Ewalds „De Fremmede“, og som blandt 69 Navne paa Personer ogsaa nævner Navnet Wessel. Det er forlængst godtgjort, at disse Navne ikke — som før antaget — betegner Ewalds Venner; Listen er en Fortegnelse over Personier, Ewald agtede at skildre i „De Fremmede“; det er derfor

udelukket, at Wessel har haft personlig Forbindelse med Ewald, ligesom der paa den anden Side heller ikke har hersket Fjendskab imellem dem; Oeh-lenschlägers Novelle er da en smuk og velment, men ganske uhistorisk Konstruktion, og det er heller ikke korrekt, naar han lader Ewald forelæse en Akt af „Fiskerne“, der først blev skrevet flere Aar senere.

Naar til det nævnte føjes, at Oehenschläger tillige i æstetiske Afhandlinger og Forelæsninger samt i sine Erindringer har omtalt Ewald forstaaende og pietetsfuldt, vil man have faaet en Forestilling om det dybtgaaende Indtryk, Ewald har gjort paa Oehenschläger fra den første Ungdom lige indtil den seneste Alderdom.

II.

Blandt de mange, der i det 19. Aarhundrede uden for Oehenschläger omtaler Ewald, naar næppe nogen helt op til Digterkongens Trone, men enkelte befinder sig dog i dens Nærhed.

I 1805 kunde man i „Dagen“ Nr. 89 læse et Digt „Det mærkværdige Træ, helliget Ewalds Minde!“ af *Albrecht Schønberg*. Forfatteren, der var født 1782, studerede paa det Tidspunkt Medicin, men slog af og til Lyren i „Dagen“, hvor han havde Adgang til at skrive, da hans Stedfader, K. H. Seidelin, var dette Blads Redaktør. Schønberg, der senere blev en anset Læge i Italien og af Kongen af Neapel optoges i Adelsstanden, tog fra 1830 paany Ophold i Danmark, hvor han blev Hofmedicus og døde 1841. Den unge Mediciner har haft en poetisk Aare, men til de store Poeter hørte han ikke.

Digtet til Ewald er tydelig paavirket af „Rungsteds Lyksaligheder“; det indledes ligesom dette

med en „stakaandet Bisætning“ (Brandes' Udtryk om Ewalds Digt), der først med Digtets attende Verslinje faar sin Hoved- og Eftersætning. Schønberg skildrer den idylliske Egn, hvor Pløjeren (d. v. s. Bonden, ogsaa et ewaldsk Udtryk) dyrker sin Jord og lever et frit Liv (vi har lige passeret Bondereformerne), og tillige et fromt Liv (modsat Livet i Byen; det er det 18. Aarhundredes Fremhævelse af Landlivets Renhed og Idyl, tillige paavirket af Horats' Digt til Landets Pris); videre omtales Fiskeren, der „opdrager“ det fulde Net. I denne Egn stander en Høj med ni Træer (som der er ni Muser); og med rigelig Anvendelse af Ud- og Tilraab, Paralleller og Udraabstegn opfordres Vandringsmanden til at standse; thi under det Træ, der sørgende bøjer sig ned, sad Ewald og skrev.

Træet suste Trøst til Digteren i hans jordiske Kvaler, og da han døde, sukkede det; nu falmer dets Blade:

Men lad dine Blade for stedse end falme!
Du Verden dog hellig blev;
i dine Skygger sad Ewald og skrev! —

Den Høj, hvor Ewald plejede at sidde, findes i Haven til Rungstedlund, den gamle Kro; en af Gaardens Ejere rejste til Ewalds Minde en Sandstensstøtte, hvoraf der findes ét Stik fra 1838; Støtten staar endnu i Rungstedlunds Have; 1876 rejstes Mindestenen paa den nuværende Ewalds Høj, som den senere Tradition har udpeget som den rette.

Johan Ludvig Heiberg, der med sin kølige og klare Natur var saa modsat Ewald, mindes kun et enkelt Sted denne. I „Danmark. Et malerisk Atlas“ 1842, en Række poetiske Tekster til et Billedværk,

skildrer han i Digtet „Kronborg“ Udsigten og siger blandt andet:

Hist fra *Rungsted* Hilsen bringer
Aftnens Vind paa sagte Vinger,
Hvisker dig en Gjenlyd af
Sangen om sortladne Hav,
Som fra brystne Harpe klinger.

Carl Thomsen: Ewalds første Møde med Arense.

Derimod kunde man hos *H. C. Andersen*, den følsomme, vente Forstaaelse af og Medfølelse for Ewald. Dette er da ogsaa Tilfældet. Ligesom Aarestrup har han i sine „Vignetter til danske Digtere“

(1833) søgt at sammenfatte Ewalds Væsen i én kort Strofe, og i Eventyrkomedien „Lykkens Blomst“ 1845 indføres Ewald selv. Stykket indeholder gode Enkeltheder, men er som Helhed mislykket; selv i det eventyrlige maa der herske en vis Fornuft, men denne Egenskab er der i høj Grad set bort fra i Andersens Eventyrspil. Det handler om en ung Skovfoged, som, da han finder Lede ved den huslige Idyl, hvori han lever, omskaves, først til Johannes Ewald, dernæst til Prins Buris; det ender med, at han, da han har oplevet Ewalds Ulykke og Valdemarstidens Raahed, først ret æskønner paa, hvor lykkelig han er. Stykkets tydelige Moral er: Lykken bestaar ikke i at være et Geni (Ewald) eller en Fyrste (Buris), men i den stille Huslighed med Kone og Barn.

Den Del af første Akt, der spilles i Rungsted, bygger paa Ewalds „Levned og Meninger“ i Forbindelse med frie Tildigtninger. Støttet af to unge Piger ledes den syge Digter ned fra Højen; opfordret af den ene, der ligesom Digterens Ungdomselskede hedder Arenze, vil han besynges Rungsteds Dejlighed. Arenze, en Slægtning af den i Nærheden boende Herremand, og en ung Student, Berner, elsker hverandre, men Herremanden har forbudt Studenten at komme i hans Hus. Det viser sig, at Berner er en Søn af Herremanden og en ung Pige, som han har forlokket og derefter svigtet; nu er denne Kvinde efter megen Omflakken kommet til Rungsted, hvor hun dør; Ewald var hos hende i hendes Dødsstund og fortæller hendes Skæbne til Herremanden, der da angrer, omstemmes og giver de to unge Tilladelse til at færdes sammen. Ewald, der elskede Arenze,

maa atter forsage, men hjælper ved sin Fortælling de to til en Forening. I Stedet for at naa Lykken i et Ægteskab maa han nøjes med at digte; Digtet bliver „Rungsteds Lyksaligheder“, *hans* Surrogat for *Livet*.

Den lille Scene er, læst for sig, ikke uden Skønhed; den giver et ganske rørende Indtryk af Geniet, der er ensomt, og som i sig har en Trang til Familieliv og Familielykke. Her kender man H. C. Andersen selv; han, Geniet, der blev hædret og æret, forblev gennem hele sit Liv ene, han opnaaede aldrig den Lykke, der ligger i at leve Livet sammen med den, man elsker.

Faa Aar efter, 1848, bemægtiger Balletten sig Ewald. I Bournonvilles „Gamle Minder“ optræder saavel Holberg som Ewald. Uden at nedsætte de to Storheder kan man vist godt fastslaa, at deres Anlæg for Balletten var minimale.

Den 2. September 1852, paa Sæsonens første Dag, opførtes paa det kgl. Teater et lyrisk Drama „En Episode“. Stykket var bygget over Johannes Ewalds Liv og havde til Forfatter *Christian Juul* (1813—54), en af de mange Poeter, der i vor litterære Guldalder sank til Bunds; som Digter, fordi han trods naturlige Anlæg alligevel ikke havde Talent nok (og dengang var der som nu Skribenter i Overflod, saa han druknede i Mængden); som Menneske, fordi han var en Vagabondnatur, der flagrede fra det ene Studium til det andet og sluttelig endte som en slet betalt Informator. Livet gjorde ham bitter, altid saas paa hans Ansigt et satirisk Smil, men bag Smilet gemte Graaden sig, og han flygtede ind i Digtningens Rige fra den ramme Virkelighed. Nutiden kender ham kun gennem et

Digt, den lille, rørende Sang: „Fuglen sit Øje lukker“, der er skrevet med hans Hjerteblood:

Stormen --- lad den kun fnyse!
Bølgen --- lad den kun gaa!
Drømmenes Kyst den lyse
kan den dog aldrig naa.

Og han naaede omsider Drømmenes Kyst: fattig og forladt døde han paa Frederiks Hospital.

Der foreligger fra ham et Par Digtsamlinger samt „En Episode“. At Ewald blev hans Helt, er forstaaeligt; de var begge ulykkelige, og Christian Juul har vel i sine bedste Stunder haabet ved sin Kunst at finde Forstaaelse og Anerkendelse, i hvert Fald hos en senere Slægt, men ogsaa denne er udeblevet; Ewalds gnistrende Digtergave var ham nægtet.

„En Episode“, der bragtes paa Scenen af Teatrets bedste Kunstnere med Michael Wiehe i Spidsen, faldt aldeles til Jorden; efter tre Opførelser henlagdes det og ligger nu godt gemt i den danske Litteraturs store Makulaturdyng. Og dog er det ikke helt med Rette. Som Teaterstykke er det mangelfuldt, usammenhængende i sin Komposition, gammeldags i sin Teknik (saaledes det parodiske Indfald at lade Arendse optræde forklædt som en skægget Gamling), underlig sammenblandet af Vers og Prosa og for lyrisk til at kunne fængsle i Scenens grelle Belysning. Men, læser man det, er det ikke uden Værdi. Stykket giver ikke en Helhed, men en Række Billeder af Ewalds Liv i Rungsted og Søbækshuset, særligt omhandlende Ewalds Giftermaalsplan. Det er her i Stykket en ung Pige, et Naturbarn, der er den udkaarne, og som, da hun lades tilbage, aldrig vil gifte sig; Arendse (med Skægget)

optræder, stækket ved sit Ægteskab, som Ewalds Muse og inspirerer ham til „Fiskerne“. Der er rundt i Stykket kønne Betragtninger, men som Helhed er det svagt og kan kun med Udbytte læses af Litteraturforskeren.

Fra 1856 skriver sig *H. P. Holsts* Digt „Rungstedlund og dets Eier“, der kønt, men noget akademisk hylder Ewald og Ejeren af den gamle Kro; 1858 mindes *Kristian Arentzen* i et lille Epigram „Paa Ewaldshøi i Rungsted“ med Bitterhed Digterens Skæbne:

Den stakkels Ewalds bittre Taare flød,
som Tycho Brahes hist paa Øen Hveen.
Han bad sit elskte Fædreland om Brød,
det gav »blandt gyldne Dynger« ham — en Steen!

I *Beatus Dodts* „Hirschholm“ fra 1863 strejfs Ewald i Forbigaaende; først 1880 faar vi med *Drachmanns* Sang „Ewalds Høj ved Rungsted“ en virkelig Digters kongeniale Omtale af Forgængeren; Drachmann forstod Ewald, især den fandenivoldske Side af hans Væsen; frisk og djærvt rides Ewalds Billede op ægt drachmannsk er den Betragtning, at Ewald i sin Sang skabte sig en Erstatning for det, han tabte i Verden; det minder om de berømte Linjer om Walther von der Vogelweide (se iøvrigt selve Digtet, der offentliggjordes i „Hørsholms Sogns Julebog“ 1926).

Før Aarhundredet randt ud, træffer vi hos *Christian Richardt* i Digtet „Vort Land“ 1889 følgende Strofe, der kort søger at sammenfatte Egnens Poesi:

Dog vi maa igjen i Gang;
ned mod Rungsted vil vi glide,
hvor ved Fiskerhyttens Side
Ewald skrev vor Kongesang!
Derpaa flygtigt end vi gjæster
Hirschholms veemodsfulde Rester —

Sommerslottene forbi
frem mod Rheden haste vi.

Og Aarhundredet afsluttes med *Uffe Birkedals* smukke Ewald-Digt fra 1895: „Træd sagte ind i denne Mindehal“; i seks Strofer en fint forstaaende Karakteristik af „den smerterige, tonydybe Skjald“ og hans Betydning.

III.

Det 20. Aarhundrede, vor egen Tid, er nu naact, og heller ikke her mangler det paa digteriske Vidnesbyrd om den Virkning, Ewald stadig udøver paa Sindet. Tre Værker skal nærmere karakteriseres: et fortællende Digt, en Roman og et Drama paa Vers.

Som Tullin i det 18. Aarhundrede var Stivelsesfabrikant, var *Andreas Dolleris* (1850—1925) paa én Gang Boghandler og Digter, og opnaede ikke mindst i den sidste Retning en smuk Position. Han hørte ikke til dem, der banede Digtningen nye Veje, men ærligt og dygtigt beherskede han Versets Kunst og gav i sine Digte Sansen for Naturen og Kærligheden til sit Land kønne Udtryk. Blandt hans Værker er „Johannes Ewald. En historisk Digtning“ (1900) tiltalende.

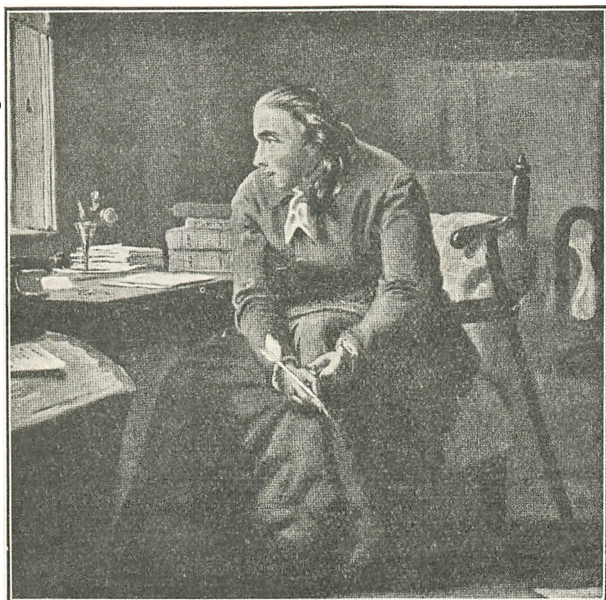
Tager man denne Bog i sin Haand, glæder man sig før Læsningen over dens smukke Udstyrelse: Tekstens Sider er pænt indrammede, og rundt om i Værket findes Gengivelser af forskellige Kunstneres Billeder af Ewald og de Steder, hvortil hans Liv er knyttet. Begynder man at læse, bliver man først slaaet af Forfatterens Verskunst. Gennem Bogens 22 Kapitler, der paa Vers giver en fortløbende Skildring af Ewalds Liv fra Begyndelsen til Enden, udfoldes en stor Evne til at forme let løbende

Strofer, særlig Kapitlerne „Arendse“ og „Virksomt Liv“, der baade i Rimstilling og Versemaal viser et ikke ringe Herredømmme over Sproget; foruden almindelige rimede Versemaal findes der frie Rytmer (Kap. 12), Terciner (Kap. 15) og Sonetter (Kap. 21). Endelig glæder man sig over den stærke Begejstring, Forfatteren besidder for sit Emne; man mærker, at Ewalds Livsskæbne har grebet ham, og at han har bestræbt sig for at meddele denne sin Grebethed til Læseren. Vi føres gennem alle Hovedpunkterne i Ewalds Digterliv, overalt forsvares Digteren; de, der tog sig af ham, roses, mens Moderen, Præsten Schönheyder og den uforstaaende Samtid dadles; „Levned og Meninger“ og den videnskabelige Litteratur om Ewald er flittigt benyttet, skønt Forfatterens Opfattelse ikke altid er i Overensstemmelse med Litteraturforskningens nuværende Standpunkt.; saaledes lader han (med A. D. Jørgensen) Arendses Besøg hos Ewald finde Sted, før han drog til Rungsted, mens det skete enten der eller i Søbækshuset, han lader Wessel besøge Ewald i Rungsted, hvad der er uhistorisk, og Digtet „Rungsteds Lyksaligheder“ formener han er skrevet til Fiskemester Jacobsens Hustru.

Kapitlerne „Rungsted“, „En Kanefart“ og „Anna Hedevig“ omhandler Ewalds Ophold i Rungsted; her hedder det smukt:

Ja, naar vi nævner Rungsteds Navn,
vi nævner Ewalds med!
Det rummet har hans Lyst og Savn,
hans Fryd og hans Fortræd.
Dvæl paa hans Høj en stille Stund
en Dag i høstlig Fred:
Da hvisper en usynlig Mund:
din Fod, den staar paa viet Grund,
her har Guds Jord et helligt Sted.

Over det hele Digt er der dog med al dets perfekte Teknik noget epigonagtigt, en Duft som af tørrede Blomster, men Duften er fin og kultiveret.

C. Dalsgaard: Ewald i Rungsted.

Medens Dolleris' Ewald-Bog, udsprunget af en stærk Begejstring for Digterens Skæbne, søger at give et Helhedsbillede, føres vi med den næste skønlitterære Behandling ind i et enkelt Afsnit af Ewalds Liv. 1912 udkom *Holger Rützebeck* (f. 1867): „Højen ved Øresund. En Fortælling om Johannes Ewald“, en frisk og god Bog om Ewald i Rungsted.

Forfatteren er først og fremmest en fin Iagttagere af den danske Natur og det danske Vejr. Vi ser Eggen i Højsommerens Tid, Frodigheden efter de forrige Aars Misvækst, hvor Markerne bugner af Korn;

i Krohaven, hvor Naturen er ved at sejre over Rokokoens Kunstleri, svulmer Roserne, tunge og farverige; vi føres op paa Højen, der er dejlig til alle Tider, men skønnest ved Aftenstide; en frisk og frostklar Vinterdag oplever vi; saa en Foraarsstorm med Regn, hvor en Stranding finder Sted, derefter Foraarets Komme og endelig et pragtfuldt Tordenvejr, alt udmærket gengivet og opfattet med stor Modtagelighed.

Bogens Sprog er godt og ukunstlet; der er ikke gjort halsløse Forsøg paa at imitere det 18. Aarhundredes Sprog; det har en let Patina af Ewalds og den Tids hele tyskprægede Ordforraad; i Gengivelsen af Krofolkene og særlig Bøndernes Tale er der tilstræbt et vist — ikke overdrevet og derfor velgørende Dialektpræg, og i Naturskildringerne, der sprogligt set danner Bogens bedste Dele, er der en virkelig Nuancering i Udtrykkene.

Personerne er, som man kunde vente, foruden Ewald, Krofolkene, Ewalds Moder, Schönheyder, Carstens, Wöldike og Helvig (o: Hedevig Roers), Krokonens Søsterdatter, som er den Kvinde, Ewald tænkte at gifte sig med. Disse er alle skildrede paa lideligt med de Træk, som vi kender fra Forskningen. Schönheyder er tegnet med en vis Sympati, og skønt hans Færd over for Ewald kan synes haard og ubarmhjærtig, har vi ingen Ret til at tvivle om Uegennytten i de Motiver, der ledede hans Handlinger; det tragiske fremkommer udelukkende af de to Parters fundamentale Forskellighed i Væsen.

Hovedhandlingen er Ewalds Giftermaalsplan, dens Opdukken, den haabløse Kamp for dens Realisation og dens Skibbrud. Her har Forfatteren inddigtet mest af sine egne Anskuelser; man er, efter

den Skildring, der gives, ikke langt fra at ønske, at Ewald havde faaet sin Vilje, skønt Helvig ikke er nogen Engel; hendes Fortid er ikke pletfri, og hendes Syn paa Kærligheden er langt fra at være platonisk; men der er meget om det, som Forfatteren fremhæver, at det, Ewald trængte til, var „en stærk Haand og en kærlig Haand“, Ewald følte Tomhed og Længsel, og Helvig, denne kraftige og sunde Kvinde, kunde have stillet hans Attraa; Arendse var hjemfaldet til Filisteriet i et massivt Ægteskab, Anna Hedevig, der en kort Stund synes at have vakt Følelser til Live hos Digteren, havde foretrukket den sikkrere Livsvandring ved Wöldikes ærværdige Side; der var en tom Plads i Digterens Hjærte, men Kampen var for ulige; Ewald stod ene mod Moderen, der truede med at lukke af for Pengepungen, mod Carstens og Schönheyder, der truede, dels med social Skandale og dels med Helvede, og endelig mod Kromanden, der ganske nøgternt saa, at det økonomiske Grundlag for Forbindelsen manglede, og derfor selv, efter sin Hustrus Død, plukkede den modne Frugt.

Hvad blev der tilbage for Ewald? Det samme, som H. C. Andersen har forklaret i sit Eventyrspil, og som ogsaa Drachmann har været inde paa i sit Digt: „Han [Poeten] maa selv miste, for at kunne give rigeligen til andre. Den, der skal synge den Almægtiges Under og de højeste Dyders Pris, som skal opflamme til skønne Bedrifter til Fædrelandets Ære, han maa ikke forglemme sig i et Par hulde Arme og zittre ved et sygt Barns Vugge.“ Forsagelse og Resignation. Digtergaven købt med Opofrelse af menneskelig Lykke. For at digte maa Ewald resignere, og for at digte, som han vilde, fører han sin

Kamp mod Carstens og hans stilrettende Kompagni. Og i sin Kunst har Ewald sejret, derfor er Højen hans Symbol; i Bogens Begyndelse ser vi den „lyksalige“ Digter paa Højen, dengang var alt Lykke; i Bogens Slutning hvisker det omkring Højen: „De Roser, du sang om, skal aldrig visne!... Det Hav, du, som den første, saa med en Digers Øje, skal fra din Tid bruse og vugge gennem Tusinder af Vers i den danske Tunge!... Hil dig, du Cimbrernes Barde! Du, som vendte dit Blik mod Oldtids Dage, — der først af alle Digtere lærte dit Folk at mindes den Rod, af hvilket det er rundet!

— Derfor fik du, som en Oldtids Kæmpe, din egen Høj — Højen ved Øresund!”

Kun to Aar efter denne Bog, 1914, fremkom „I Rungsted Kro“, et Skuespil paa Vers af *Olaf Hansen* (f. 1870), som Titlen angiver, paany omhandlende Ewald i Rungsted.

Problemet er det samme, som i flere tidligere Behandlinger: Ewald over for en Kvinde, i hvem han er forelsket, og som han maa give Afkald paa. Her er det Anna Grethe, Krokonens Søsterdatter, for saa vidt den samme som i Rützebecks Bog, men betydelig stærkere idealiseret og Stykkets eneste unge Pige, da Krofolkernes Datter slet ikke optræder. Anna Grethe er forlovet med sin Fætter, Studenten Laurids Skou, men ved sin Ankomst til Kroen finder han hende forandret: hun drages mod den syge Digter, der trænger til hendes Hjælp for at rejse sig; og dog kan hun aldrig tænke paa at faa ham til Mand, dertil mener hun sig for ringe. Og Ewald paa sin Side drages mod hende; før han er helt sikker paa sine Følelser, vil han digte en Balder, tung og sørgmodig, men snart efter, da han el-

sker, skal Gudesønnen sejr:

Han skal komme som en Krøbling, i den tarveligste Dragt,
men hans Blik skal have Kraft og hans Ord eje Magt,
og hun aner hans rigtige Billed i sit Sind,
og de følges Haand i Haand gennem Helporten ind.

Det straalers „gyldent“ for hans undrende Blik,
Anna Grethe vil nu være *alt* for ham.

Men Lykken varer kun kort: Laurids kommer igen og kræver, at hun endnu engang skal vælge; Anna Grethe lider og pines, fordi hun alligevel ikke føler sig lykkelig, og Ewald giver hende atter fri, han forstaar, at han ikke kan være det for hende, som hun med sin Ungdom kan kræve, han resignerer og digter i Stedet for om „Odinsønnens Fald“.

Skuespillet er skrevet af en Digter; det er i formel Henseende ypperligt, Versene paa en Gang lette og fyldige, Sproget fint poetisk, særlig prydet af skønne Adjektiver. Det er et lyrisk Drama, der stiller store Krav, især til Fremstilleren af Hovedpersonen. Det giver et stemningsfortættet Udsnit af Ewalds Skæbne, som den har tegnet sig for den yngre Digter, og paavirker navnlig Følelsen, hvorfor Spillet's Skikkelser, i hvert Fald ved Læsningen, staar for Bevidstheden lidt spinkle, men alligevel stærke.

Til Slut skal det anføres, at *Aage Berntsen* i Digtsamlingen „Klinten og Hveden“ 1914 i Digtet „Den aldrende Arendse“ giver et graat Billede af Ewalds Begravelse og de triste Tanker, der derved fremkaldes hos hans Arendse, nu gusten og hærget af Alderen¹⁾, og at den unge Digter, *Chr. Stub-Jør-*

¹⁾ 1910 har *Svend Leopold* i »Lavrør og Roser« skildret, hvorledes Arendse døver sin Sjæleangst ved Tanken paa sit gode Udkomme, mens Ewald netop ved at savne hende har undgaaet at blive Filister.

gensen i et smukt Digt „Foraar i Danmark“ (i Samlingen „De fjærne Skove“ 1919) skildrer Foraarets Tegn i Danmark og herunder standser ved Ewalds og Wessels Monument paa Trinitatis Kirkegaard, „Smilets og Smærtens Monument“:

I Ewalds syge Træk og i Wessels kry Profil
er hele Danmarks Foraar — dets Smærte og dets Smil.

Endelig som et Kuriosum, at *Sophus Claussen* indleder Bogen „Løvetandsfnug“ 1918 med en lille Opsats, betitlet „Rungsteds Lyksaligheder“, en karakteristisk Prøve paa denne Forfatters Evne til at „fabulere“ uden egentlig at give noget positivt.

Vor Digtervandring er for denne Gang til Ende; vi har set forskellige Digteres og forskellige Tiders Opfattelse af Ewald og hans Skæbne, men midt i Forskellighederne er ét fælles for dem alle: Grebet-heden af den store og mærkelige Aand, der har gjort Rungsted udødelig i Litteraturen.

P. Schjærff.

FIRE GAMLE DIGTE

OM RUNGSTED OG HØRSHOLM.

Meddelte ved P. SCHJÆRFF.

X Tilknytning til den andetsteds i Aarbogen (S. 6 ff.) givne Fremstilling af Hørsholm og Rungstedegnen i Digtningen fremdrages i det følgende fire gamle Digte, der, skønt de visselig ikke hører til Poesiens Mesterværker, dog ikke er uden Værdi, og ved deres Indhold har Interesse for denne Egn, ligesom de ogsaa afspejler forskellige Tidens poetiske Udtryksmaade.

Albrecht Schönbergs Digt er i det 18' Aarhundredes Stil og giver i det smaa en Forestilling om de Virkemidler, Digterne, ogsaa Ewald, den Gang betjente sig af, naar de besang et ophøjet Emne. *H. P. Holsts* to smaa Strofer viser den romantiske Efterklangs korrekte, akademiske Stil. De to sidste Digte endelig giver et Indtryk af, hvor kønt og inderligt en *anonym Turist* har forstaaet at udtrykke de Stemninger, som Opholdet i en historisk Egn har vakt til Live. Enkelte Udtryk viser, at det ikke er en Digter af Faget, der synger; men formaar man at se bort fra dem, bliver der til-

bage et Indtryk af Inderlighed og Samfølelse med Naturen og Historien; den ukendte Turist har ejet et poetisk Gemyt.

o————

I.

*Det mærkværdige Træ,
helliget Ewalds Minde!*

(Trykt første Gang i „Dagen“ 11' Juni 1805, Nr. 89).

Paa fredsomme Strand,
hvor Pløjeren fro sees at dyrke
sin villige Jord udi Ro;
hvor i hans elskede Bo,
ej hersker Lasternes Mørke;
hvor stedse lidt Melk og lidt Brød
vil findes mod Armod og Nød;
hvor Frihed med Elskov i Haand
har knyttet et søsterligt Baand;
hvor modige Fisker saa let
opdrager det fuldeste Net;
hvor Bonden ej længere spørger
sin Foged: „maa jeg være glad?“
hvor Bonden ej længere sørger
ved Herremands mægtige Had;
i elskede Fædreneland,
paa Sjællands den yndige Strand,
der stander indviet en Høj
ukjendt med hver larmende Støj.
Paa denne hæve sig Træer ni!
O! Vandrer! som iler den kold forbi,
o stands dine hurtige Fjed!
Ej findes paa Daniens Strand,
ej findes ved Elvstrømmens Bred,
ej findes i yndigste Land

og ej paa de stolteste Høje
 et Træ, som det du seer bøje
 sig blandt dem saa sørgende ned!
 O! evig! o! evig! helligt det blev,
her under sad Ewald og skrev!
 Og ofte dets Blade nedsuste
 ham salig omsmilende Trøst,
 naar næsten fra Jorderig løst,
 hvor Modgangs Storme omkring ham bruste! -
 sin alt betvingende Lyre han slog. -
 Men Gud til det Bedre ham tog!
 Og Træet saa ynkeligt sukked
 og dybt mod Jorden sig bukked!
 Og Træets Blade de falme,
 da Ewalds fuld grønne Palme
 man lagde paa Ligbaaren ned!
 Men lad dine Blade for stedse end falme!
 Du Verden hellig dog blev;
 i dine Skygger sad Ewald og skrev! -

Albrecht Schönberg.

—o—

II.

Rungstedlund og dets Eier.

(Trykt første Gang i Flinchs Almanak 1856, S. 43).

Paa dette Sted ved Sundets blanke Vove
 Her sang en Digter i sin Modgangs Nat
 Sin søde Sang om *Rungsteds* grønne Skove,
 Om Leens Klang og Høstens gyldne Skat;
 Og der laae Kræfter skjult i disse Toner,
 Thi dobbelt blomstred' siden Mark og Eng
 Og Axet fletter aarlig gyldne Kroner
 For hver en Lyd, der toned' fra hans Stræng.

Lyksalig Du, der her kan kraftigt virke
Paa denne Plet, som han har viet ind,
Den Mark, Du dyrker, er Din Tankes Kirke,
Thi Flidens Frugt Du sporer i Dit Sind.
Ei Mængdens Tummel lokker Dig til Staden,
Du finder her Din Glæde og Din Lyst,
Og mens Du sanker Høstens Guld i Laden,
Tilfredsheds Guld Du sanker i Dit Bryst.

H. P. Holst.

-----o-----

III.—IV.

Stemninger,

skrevne af en dansk Turist i Sommeren 1880.
(Trykt i „Hørsholm og Omegns Historie i kort Udtog“.
Særtryk af „Hørsholm Avis“, Hørsholm 1880).

I.

Paa Hørsholm Kirkegaard.

Over Folehaveskovens Træer
Flyve Sommerskyerne de blanke;
Fra mit Indre strømmer ud en Hær
Drømme, som sig samle til een Tanke.
Jeg mit Hoved læner mod en Piil,
Stirrer tungt paa Graves Mindestene,
Mine Kinder har ei noget Smil,
Thi jeg er med Døden jo alene.

Thomas Thaarups Grav mig ligger næst,
Og jeg vandrer langsomt hen til Stedet;
Jeg, som *lever*, er den *Dødes* Gjæst, —
Aandens Maaltid har han mig beredet.

I hans Gravskrift har jeg selv mig kjendt,
Skjøndt mit Timeglas ei er udrundet;
Men er først det sidste Sandskorn vendt,
Held mig, jeg som han „har overvundet“.1)

Hørsholm Kirke, som paa Tomten staaer,
Hvor at Slottet stod, med bittre Minder,
Til den *Dødes* og *min* Tanke naaer, —
Aander *levende* sig altid finder.
Fred dernede i dit muldne Buur,
Gamle Digter, som har elsket saare;
Jeg gaaer hjem, langs med Ruinens Muur,
Skjænker den og Dig en Kumrens Taare.

— o —

II.

I Slotshaven.

Og føler Du Trang til Nattergalsang,
Saa kom til Hørsholm paa din vandrende Gang,
Og sæt Dig i Lunden den svale,
Da skal Du fornemme det lifligste Kor,
Som nogensind' rørte din Barm her paa Jord, —
Det er som Smaaengle de tale.

Her Blomster Du seer i Græs og paa Træer,
Hvorover Fuldmaanen tidt kaster sit Skjær,

1) Paa Thomas Thaarups Gravsten staar følgende af ham selv forfattede Gravskrift:

Her nedlagde jeg min tunge Stav,
her min Haandfuld Støv har Hvile fundet.
Kors! vær du et Minde paa min Grav,
at jeg led, at jeg har overvundet.

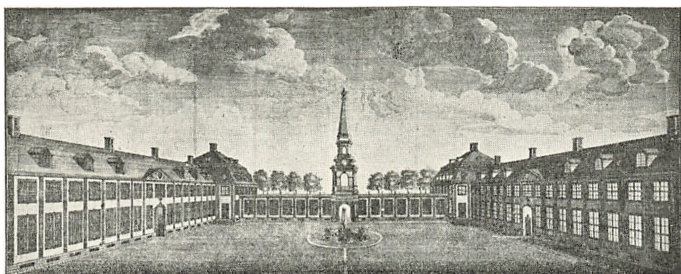
Ret som om den kysse dem vilde;
Thi oppe i Æthren den drømmer en Drøm
Om Slottet, som sank, om det deilige Hjem,
Der favnede Dronning Mathilde.

Forsvunden er Alt, hvad Kunst man har kaldt,
Kun Vedbenden hvisker fra Steenhobens Spalt
om Slottet, som her monne stande,
Og Droslen den synger en underlig Sang
Om længstglemte Kysse i Elskendes Fang, —
Udover mørktindrende Vande.

Ved Søskræntens Kant har Svanen galant
Af løvsmykte Kviste og Duun, som den fandt,
Opreist et Paulun for sin Mage;
Her svømme de alt i en Række af Aar,
Mens Ungerne ud i det Fremmede gaaer,
For aldrig at vende tilbage.

Men naar Du har Tid, saa kom til mig hid,
Her kvæges Du kan efter Dagenes Slid
Foran Arbeidsbordet det trange;
Her friskes vi op paa den yndigste Plet,
Hvergang vi har smilet, hvergang vi har grædt —
Omtonet af Fuglenes Sange.

Hofliv paa Hirschholm 1771.

H Foraaet 1771 gennemførte *Joh. Fr. Struensee* sin Plan om større Orden og Sparsommelighed i den kongelige Hofhusholdning, og fra 1. April indførtes den Ordning, at der af Partikulærkassen maanedlig udbetaltes Hofkassen et Beløb paa 12,000 Rdl., hvortil i hvert Kvartal kom et Ekstrabeløb paa 20,000 Rdl., hovedsagelig bestemt til Lønningen af Hofpersonalet — den største af Regnskabets Konti. Skønt Forskerne har flokkedes om hin mærkelige Periode og dens Arkivalia som Bier om en Honningkrukke, synes hidtil ingen at have beskæftiget sig med Hofkassens omhyggelig førte Regnskab for de tre Kvartaler af 1771 med dets henvend 900 Bilag og Underbilag, der sammen med Hoffourerens Dagbog skaber Mulighed for en Medviden i Hoffets daglige Liv i alle Detailler — Baggrunden for Begivenheder som alle kender og kan følge gen-

nem den omfangsrige trykte Literatur*). I det følgende skal meddeles nogle Enkeltheder fra Regnskabet, der vedrører Hoffets Ophold paa Hirschholm Slot i Maa-nederne Juni-November 1771 — Struensee-Regimen-tets Kulmination, Hirschholms sidste Dage som Resi-dens . . .

Naar Hoffet rejste fra Sted til andet med alle sine Funktionærer, slog den kgl. Staldetats Vogne og Heste langtfra til; der rekvireredes da gennem Amtsfor-valtrene og for Ryttergodsdistrikternes Vedkommende Regimentskriverne Befordring hos Bønderne til de saa-kaldte Kongerejser. I Henhold til en kgl. Ordre af 8. Maj 1771 til Rentekammeret var Taksten for „de Hirschholmer- og andre frigivne Bønder“ blevet sat til 24 Skilling for hver leveret Vogn og 32 Skilling for hvert Par Heste, alt pr. løbende Mil, om Vinteren hen-holdsvis 32 og 48 Sk.; de andre sjællandske, ikke fri-

*) Hos Edv. Holm: DANMARKS - NORGES HISTORIE UNDER KRISTIAN VII, 1. Binds 2. Afdlg. 1902, S. 175 f. omtales Besparelserne i Hofholdningen, men Forf. har aabenbart ikke kendt eller benyttet selve Hofkasse-Regn-skabet. Naar han omtaler en Besparelse paa Statsregn-skabet for 1771 som herfra hidrørende, stemmer det op-givne Beløb — 52—53,000 Rdl. i hvert Fald ikke med, hvad der i Virkeligheden indsparedes ved selve Hofhold-ningen, som til næste Aars Indtægt kunde overføre et Beløb paa 67,095 Rdl. 80 $\frac{1}{2}$ Sk. Det budgetterede Be-løb havde altsaa været særdeles rigelig. Men Hofhold-ningen havde, — vel nærmest paa Grund af det tilbage-trukne, uselskabelige Liv de kgl. Herskaber førte — og-saa været særlig billig, og naar Edv. Holm — i DAN-MARKS RIGES HISTORIE V, S. 354 — taler om „den Sus og Dus, der betegnede Hoflivet i den sidste Halvdel af 1771“, er dette misvisende. Paa næste Aars Regnskab forringedes Overskudet væsentlig paa Grund af betyde-lig større Udgifter til Køkkenet og Lønninger af Hofper-sonalet.

givne Bønder paa de kgl. Godser fik til alle Tider kun 16 Sk. pr. Mil for deres Ydelser. Derfor var det ogsaa Bønder fra Københavns Amt, der skulde køre for den lave Takt, som fik Paabud om, i Henhold til en af Hof-Intendanten, Oberstløjtnant *W. Th. Wegener* udfærdiget Rulle, at møde paa Christiansborgs Ridebane Onsdag d. 5. Juni 1771, dels Kl. 4 om Morgenen, dels ved Solens Nedgang, for med ialt 106 Par Heste og 294 Vogne at befordre den kgl. Suite fra Christiansborg til Hirschholm. Hver Bonde havde iforvejen faaet Besked om, hvem hans Heste eller Vogn skulde befordre, og for at holde Rede paa de mange Folk var Løbe-Nummeret fra Rullen malet med Kridt paa Bøndernes Hatte; paa Ridebanen mødte fire kgl. Lakajer og raabte Numrene op, efterhaanden som der blev Brug for dem, og Amtsbetjentene sørgede for at faa de opraabte Heste og Vogne frem. Naturligvis skulde de bedste Forspand og de største Vogne, forsynede med Bagsmæk og Hagestænger samt Straa i Bunden, leveres til Hoffets Damer, Kavallerer og Betjente samt „Cammer-Tøjet“ og den kgl. Garderobe. Saaledes skulde hin Junidag Conferentsraad *Struensee* have 6 Vogne og Kammerherre *Brandt* 4; til den lille 3-aarige Kronprins' Kammertøj krævedes 4 Forspandsheste og 2 Vogne; de to kgl. Kammertjenere *Brieghel* og *Schleth* behøvede 4 Par Heste og 6 Vogne o. s. v. Selve Herskabernes Udrejse skete først næste Dag, Torsdag den 6. Juni, og foregik paa en særdeles fornøjelig Maade; først var man til Væddeløb paa Fælleden udenfor Øster- og Nørre-Port, hvor der af Hoffets Konditor serveredes „Oscade og Lemonade“ og af Mundskænken „Ponce og andre Vine“, mens man saa paa Løbene og ingen tænkte sig, hvad der her skulde foregaa 10 Maaneder senere; saa kørte man til Eremita-

gen i Jægersborg Dyrehave og spiste til Middag under et Telt en petit comité: Kongen, Dronningen, Generalinde *Gähler* og Grevinde *Holstein*, Kammerherre *Brandt* og Konferensraad *Struensee*; ud paa Eftermiddagen naaede Selskabet til Hirschholm og tog sin Sommerbolig i Besiddelse. Om Aftenen spiste de samme tre Par „i Dronningens Gemak som er nærmest ved Ridder-Sahlen ud til Haugen ved et cirkel-rund Bord“, hvor Taflet var anrettet med 6 Fade, 4 Salaltiers og 4 Confect-Tallerkener.

Naturligvis var Hofrejserne en Byrde for Bønderne, men sikkert har en og anden af dem dog set sin Fordel ved at køre for Hoffet, skønt det med de slette Veje var en risikabel Sag og stundom medførte Tabet af en Hest. Saaledes søgte den 28. Oktober 1771 *Hans Jensens* Enke i Auderød Kongen om Erstatning for en styrtet Hest, der af uvildige Mænd var vurderet til 16 Rdl. — Datidens Rigsdaler vil i vor Tids Valuta svare til en 10—15 Kr. Amtsforvalter *Oluf Holm* i Hirschholm anbefaler Andragendet, da hun „som en fattig Enke, beladt med mange smaa uopfødte Børn, højlig til en Hests Tilkiøb igen kunde behøve“ og det saa meget mere, som Rygtet om Erstatningen „vilde befordre, at Bønderne kiøre baade villigere og bedre“. *Struensee* fandt dog Vurderingen rigelig høj; den 26. November paategner han Ansøgningen: Supplicantin soll zehn Reichsthaler aus der Hof Cassa haben.

Ogsaa andre Kørsler end med Hoffets Personer gav i denne Sommer Arbejde og Fortjeneste for Egnens Folk; saaledes kørte *Peitter Larsen* og *Hans Jørgensen* i Vallerød i et Par Uger af Juni og enkelte Dage i de følgende Maaneder Vand fra Sophienberg til den kgl. Vinkælder paa Hirschholm, hvor Drikke-

vandet formodentlig har været mindre godt. Naar Hoffet var i Kjøbenhavn hentedes Drikkevandet fra Roskilde — den berømte Absalons Brønd i Slotskælderens har dengang ikke været rigtig anerkendt.

Ikke blot med Kørslerne maatte Bønderne holde for; paa de kongelige Slotte var der ikke altid Inventar nok — Hirschholm har dog i saa Henseende været bedre forsynet end Frederiksberg — og de fornødne Sengesteder med Tilbehør blev derfor udskrevet hos Befolkningen. Medens man under Opholdet paa Hirschholm i Tiden fra 8. August til 30. November 1771 kun rekvirerede 8 „komplette Senge“ maatte der, da Hoffet d. 30. November drog til Frederiksberg, leveres 106 gode og forsvarlige Bønder-Senge, hver med et Tilbehør af 3 Underdyner, 2 Hovedpuder og 1 Overdyne med tilhørende Lagener og Trækkepude. „Naar Sengeklæderne er brugte“, hedder det i Rekvisitionen, „kan Bønderne derfor efter indgivende Regning vente den sædvanlige Godtgørelse“, den androg 3 Sk. pr. Nat. Til Frederiksberg-Sengene indkøbtes ogsaa Halm — 210 Lispund Byghalm à 8 Sk. Lispundet.

Ved Salg af baade det ene og det andet, især Levnedsmidler, til Hoffets Køkken, har der naturligvis været Penge at tjene for Hirschholm-Egnens Befolkning. Noget Fjerkræ har Hoffet selv holdt — i Køkkenregnskaberne forekommer stadig mindre Beløb til Hønseskorn, men det har rimeligvis kun været til de Depoter af indkøbte, levende Høns o. a., som man altid maatte have parat. Af de Uge for Uge yderst detaillerede førte Regnskaber over Køkkenets Indkøb — dengang var en Køkkenskriver en fast Stilling og en Tilidspost! — ses bl. a., hvorledes der er indkøbt Fjerkræ i rigeligt Maal. I Ugen fra 1. til 9. November

købtes saaledes: 52 Kalkuner, 98 Høns, 240 Kyllinger og 132 Snese Æg, 15 Poullarder, 35 Par Duer, 106 Ænder, 18 Gæs og 2 flaaede Capuner; formodentlig har Egnens Folk ogsaa fra Damme og Søer leveret de i Ugen indkøbte 900 Krebs og indsamlet de friske Champignons, der uden Angivelse af Mængde betaltes med 2 Rdl. 4 Mk. og 6 Sk. og det er vel Rungstedfiskerne, som har solgt Ugens Forbrug af 68 Pd. Torsk, 1 Pigvar og 12 Par Fisketunger, medens de kgl. Skovfogder har skaffet de 190 Par Kramsfugle, 4 Harer og 12 smaa samt 3 „Moratz“-Snepper. Ugens hele Udgift til Køkkenet var 226 Rdl. 4 Mk. 3 Skilling; det var Maanedens dyreste — hele Maanedens Køkken-Udgift kom paa 806 Rdl. 4 Mk. 5 Sk., hvortil maa lægges Urtekramvarer for 2070 Rdl. 5 Mk. 10 Sk. samt Udgiften til Øl, Mælk og Fløde.

Paa Ugens Køkkenregnskab figurerer daglig en Udgift til Faaremælk, ialt for 5 Rdl. 4 Mk. 5 Sk.; der angives ikke, hvorfra den er hentet, men i Tiden 11.—24. November er ialt leveret 60 Potter Faaremælk à 24 Sk. fra Kronborg Geværfabrik og — som en særlig Delikatesse fra samme Leverandør — $\frac{1}{2}$ Tønde „Stoppel-Butter“ o: ævret Smør, som kostede ikke mindre end 20 Rdl. — det dobbelte af, hvad man ansaa passende som Pris for en styrtet Hest! Ellers var det Skovrider *C. Møller* i Høsterkøb, som leverede Mælk og Fløde til Hofholdningen — i Tiden fra 1. til 29. November saaledes daglig 2 Potter Fløde og fra 12—42 Potter sød Mælk, ialt 520 Potter; Fløden betaltes med 2 Mk. og Mælken med 3 Sk. Potten. Men til Dronningen, der paa denne Tid selv ammede sin lille Datter, leveredes ekstra, af Slotsforvalter *Hans Fjelstrup* i Hirschholm, Mælk og Fløde til eget Brug; i August saaledes ialt 62 Potter Fløde à 1 Mk. og

CAROLINE MATHILDE.

Sortkunstblad af J. Watson, efter Francis Cotes' Pastelmaleri fra 1766, der siden 1920 tilhører det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg.

189 Potter sød Mælk à 2 Sk. Dronningen havde sit eget „lille Køkken“, hvortil den afdøde Enkedronning Sofie Magdalenes gamle tyske „kgl. Mund- og Feltbager“ *Johan Christopher Dobel* til Majestættens Frokost leverede Brød og Kager for et Par Mark om Dagen og, med nogle Dages Mellemrum, en større Kage med lokkende Navne saasom: ein Rosinen-Kuchen, ein Speck-Kuchen, ein Kirschen-Kuchen. Det var intet Under, at den unge Dronnings Embonpoint efterhaanden tiltog i en betænkkelig Grad; men de søde Sager var overhovedet yndede ved Hove: i Tiden fra 1. Oktober til 31. December lød Hof-Konditorens Regning paa 1000 Rdl. for leverede „Configturer“ og til Hendes Majestæts høje Fødselsdag, den 22. Juli, frembar Hof-Konditoren til „det kgl. Kammerbord“ følgende Opdækning: „Et Service af 5 Støkker udstrødt med Parter og Garneret med Figurer og anden Decoration, med 12 Tallerkener, adskillige Sorter Syltetøj, Backverker, Vide (!) Configter (maaske Marcipan) og Devieser, natyrelle Configtyrer og brente Mandler“, der betaltes med samme Pris som Bondekonens Hest i Auderød — 10 Rdl.

Ellers var det Hofbageriet, der leverede det daglige Brød, som førtes paa Regning med et bestemt Kvantum pr. Hofperson, som havde Fortæring ved Hoffet (bouche en cour); i November 1771 lød Regningen saaledes paa:

- 633 Par Tvebakker à 2 Sk.
- 3098 Stk. Franskbrød à 2¹/₂ Sk.
- 266 Stk. Soppenbrød (Suppebrød „Rundstykker“).
- 5416 Stk. Rugbrød à 1¹/₃ Sk.
- 21 Stk. grovt Rugbrød à 3 Sk.

Øl fik man fra Kjøbenhavn, leveret af Bryggerlaugets Oldermænd, Raadmand *Storp* — i November 5

Tdr. „Herreøl“ à 13¹/₂ Mk. og 25 Tdr. ordinært Øl à 9 Mk.

Regninger fra Haandværkere i Hirschholm By forekommer kun i ringe Antal; Smed *Weyersløv* har repareret en Del Køkkeninventar, Økseskafter o. lign., og hans Kollega, Smed *Weiberg* har repareret Beslaget paa 3de gamle af de kongelige Taffel Lind Tøykufferter; Maler *Johan Markheim* har i August forsynet det kgl. Rejse-Taffel Bord med 3 Gange „Olie Perle Farve, meget fyldig anstrøgen“ samt malet Fødderne paa 16 Stk. Spille-Borde, hvis Betræk *Hans Holst*, ogsaa i Hirschholm, samtidig har repareret og forsynet med nye Læderstropper m. v.; Maleren fik for sit Arbejde 29 Rdl. 1 Mk. 14 Skilling — hans Regning, paa et helt Folio-Ark med mange Ord og Kruseduller, er ogsaa imponerende — medens Sadelmageren maatte nøjes med 6 Rdl. 8 Sk. og de to Smede henholdsvis med 2 Rdl. 1 Mk. 12 Sk. og 1 Rdl. 3 Mk.

Med det talrige faste Tjenerskab, Hoffet raadede over, var der kun liden Anvendelse for stedlig Hjælp, men Hofintendanten antog dog ud paa Efteraaret et Par Ekstra-Portnere: *Peter Petersen* og *Jørgen Olsen* — maaske fordi man var bleven nervøs efter Matrosernes Tog til Hirschholm den 10. September; Antagelsen skete nemlig den 15. s. M. — og senere som Ekstraarbejdere *Hein Jacobsen*, *Niels Christensen*, *Jørgen Jensen* og *Niels Nielsen*; de fik hver 1 Rdl. om Ugen. Slotsforvalter Fjelstrup attesterer derhos den 30. November, at *Charlotte Nicols* „haver giordt Opvarning her ved Slottet med urenligheders bort bringelse fra d. 6. Juni 1771 til ultimo November“.

Om Hoffets Udflugter i Omegnen (der Dag for Dag kan følges gennem Hoffourerens Dagbøger) vidner blandt Regnskabsbilagene en Regning fra *Lars*

Michelsen i Askehaagehuset, der af Amtsforvalter Holm var antaget til „Oppasning og Tilsyn med det Kongl. Telt udi Nebbe heide“, og medens Castellanen paa Frydenlund, Kaptajn *Cneiff* i København i August indkøber en lille ny Baad, hvormed Kongen kunde ro rundt paa Hirschholms Kanaler (den gamle Baad lod den økonomiske Geheimecabinetsminister bringe til Frydenlund), ses det bl. a. af en Regning fra Slotsforvalter og Gartner *Joh. Georg Chr. Krause* paa Sofienberg, hvorledes han og hans Folk har opvartet de kgl. Herskaber under de hyppige Udflugter til det smukke Søslet, hvor de baade har faaet Brød til sig selv og deres Heste, Fløde til Frokosten og hver Gang 1 à 2 Potter sød Mælk til at blande med Seltservand samt ofte en eller to Bøtter Tykmælk. Sofienberg-Rugbrødet maa have smagt Herskaberne særlig godt, thi Krause har yderligere leveret ikke mindre end 62 Stk. Husbager-Rugbrød à 10 Pd. til Hofholdningen, for hvilke Brød han beregnede sig 2 Mk. 2 Sk. pr. Stk. Og medens en kgl. Lakaj havde det Hverv at indkøbe „levantiske“ Kaffebonner og sørge for Kaffe, naar Hoffet var paa Udflugter til Sofienberg eller andre Steder i Omegnen, har Madam *Jegens* i Taarbæk leveret de stegte Kramsfugle for ialt 30 Rdl., som blev serverede ved de landlige Maaltider paa Eremitagen, hvor man frokosterede saa sent som den 2. November.

Helt til Kronborg har Køreturen en enkelt Gang strakt sig, og det gamle Fæstnings-Slot har ikke været Dronning *Caroline Mathilde* helt ukendt, da hun den 17. Januar ombyttede Christiansborg med sit maanedlange Fængsel ved Øresund. „Den 8. August til Middag imod 12 slet behagede det de høie Kongelige Herskaber at dejeunere paa Slottet Cronborg i Helsingør“ — det er Hoffoureren der beretter — „hvor

Taffelet var sammesteds en Retret (en retraite) paa ti Personer“, nemlig: Kongen, Dronningen, Generalinde *v. Gähler*, Grevinde *Holstein*, Conferentsraadinde *Fabritius* og Hofdame Frøken *Trolle*, Greverne *Struensee* og *Brandt*, Baron *v. Bülow* og Hofmarskal *Bielke*. „Samme Tafel var anrettet med: 1 Krebse-Suppe af (!) grønne Erter, 1 Kylling Frigacée med Champignons, 1 (Fad) med Wælske Bønner og 8 Flamske Sild, 1 med Hommer, en kold Steg og 1 (Fad?) med fire Schnepper, som varme blev sadt paa Taflet“. Til at bestride Opvartningen ved denne lille Frokost krævedes følgende Tjenerskab: Cammer-Foureer *Reutzer*, 4 kgl. Pager, 1 Kok, 2 kgl. Løbere, 1 Lakaj „der besørger alle Ting“, 1 Arbejdskarl fra Sølvkammeret og 1 Conditordreng, som medbringer Kaffe og „Sucher Pleskner“. Kammer-Foureren var sendt iforvejen med en Kabinetsordre til Kommandanten, General *v. Hauch* om, at der ved Majestæternes Ankomst „skulde aldeles ingen Melitair Maneuver skee“, ej heller gives nogen Kur, da de høje Herskaber kørte der til inkognito (Foureren staver: en Conito), men Hauch har alligevel ladet Vagten staa under Gevær, hvilket paadrog ham en Næse fra Struensee.

Man kan maaske herefter forestille sig, med hvilke Følelser den gamle General, der havde haft vanskelig ved at betragte sin Konges Besøg paa den ham betroede Fæstning som sig ganske uvedkommende, godt 5 Maaneder efter uden Varsel maatte modtage den ene af de kongelige Hovedpersoner i det muntre Sommer-Selskab som sin Fange!

Blandt Hofregnskaberne findes et Bilag, der refererer sig til denne Frokostering og i sin Pudsighed fortjener at gengives in extenso — det er Slotsforvalter W. Bartholins Udgifter i Anledning af det kgl. Besøg:

„Allerunderdanigst Reining	
Paa hvad ieg haver udbetalt Da det Kongl. Herskab	
var her paa Slottet d. 8. Augusti er som Følger	
	Rdl. Mk. Sk.
2 ^{de} Koner som haver giort Reendt hver	
1 Mk. 8 Sk. er	„ — 3 — „ —
2 ^{de} Mand som haver hjulpet at læsse	
af og paa Vognen samt hentet	
Nat Comoder og Dito Potter fra	
Byen og Bragt Dem til Bage Igien	
hver 1 Mk. 8 Sk.	„ — 3 — „ —
En Kone som har Tørt op I Sølf Kamret	„ — 1 — „ —
Kocken leveret en Dragt Brænde	„ — 2 — „ —
og Da det Kong. Herskab var Bort	
Reist ere alle Gemackerne (og)	
Traperne Overalt igien bleven	
Reengiorde af 3 ^{de} Kone I 2 ^{de}	
Dage à 1 Mk. 8 Sk. er	„ — 4 — 8 —
	Summa 2 Rdl. 2 Mk. „Sk.

— — —

De sidste Dage i November 1771 brød Hoffet op og drog til Frederiksberg; da har der hersket Liv og Røre paa Ridebanen ved Hørsholm, hvor de tilsagte Bønder fra Frederiksborg Amt og Kronborg Rytterdistrikt — med Kridt-Numrene malede paa de sorte Filthatte — mødte op med de rekvirerede 73 Par Forspandheste og 362 Vogne. Til Fredag den 29. November om Morgenen ved Kl. 6 Slet var de Heste og Vogne bestilt, som skulde befordre Professor og Liv-Medicus *v. Berger*, „den lille Jagt“, Kammer-Fourer *F. C. Reutzer* og „een Feyere“; om Middagen Kl. 12 mødte 14 af de Vogne, som skulde læs-ses med Køkkenet; „den øvrige Befordringskab“ skulde være paa Ridebanen om Aftenen Kl. 8 og Kl.

12, og Lørdag Morgen den 30. November præcis Kl. 4 slet stilledes der med samtlige Forspandsheste for at befordre den kgl. Suite fra Hirschholm til Frederiksberg.

Op ad Dagen har det lange Vogntog været i Bevægelse sydpaa, og der er efterhaanden blevet tomt og stille paa Ridebanen. Snart var Lyden af de sidste stive Vogne paa Landevejen døet hen, og de første Skygger begyndte i den mørke Vinterdag at lægge sig over Slottet, som aldrig mere skulde rumme noget Hof.

H. G. Orlík.

JOHAN FRIDERICH STRUENSEE. 1

Elter Maleri af Jens Juel.

S V U N D E T .

Paa den Skuemønt, som blev slaaet i Anledning af den „uovervindelige“ Armadas Undergang i Aaret 1588, staar skrevet paa Latin de berømte Ord: Flavit et dissipati sunt:

„Gud blæste, saa de adsplittedes“.

Noget lignende kunde man med Rette sige om det stolte Hørsholm Slot og det Liv, som i sin Tid udfoldede sig her i al sin Glans. Svære Storme har i Tidens Løb udslettet næsten ethvert Spor, og kun nogle meget beskedne Vragstumper er blevet tilbage.

Den fremmede, som kommer til Hørsholm for første Gang, vil undre sig over, saa lidt der er blevet tilbage af den fordums Herlighed. Uvilkaarligt kommer han til at tænke paa et saa godt som udvisket gammelt Maleri af en af de store Mestre; kun Rammen, Indfatningen er blevet tilbage, og selv den er meget medtaget af Tidens Tand, derom vidner jo Naturfredningsforeningens Opsats for nylig. Denne Ramme bestaar af de gamle ærværdige Træer, de stille

Slotsgrave og de fornemme gule Kavalerboliger; alt dette forlener Stedet med en ejendommelig historisk Patina, som ingen kan undgaa at lægge Mærke til.

Hvor er det da altsammen blevet af? det, som i sin Tid var samlet her paa dette Sted, inden for denne Ramme?

Spredt for alle Vinde bogstavelig talt! Her finder man Resterne af en gammel Dør og et gammelt Vindue, og her et gammelt Billede og et gammelt Skab o. s. v. o. s. v. Af disse gamle Ting findes der endnu en Del i gamle Huse og Gaarde her paa Egnen.

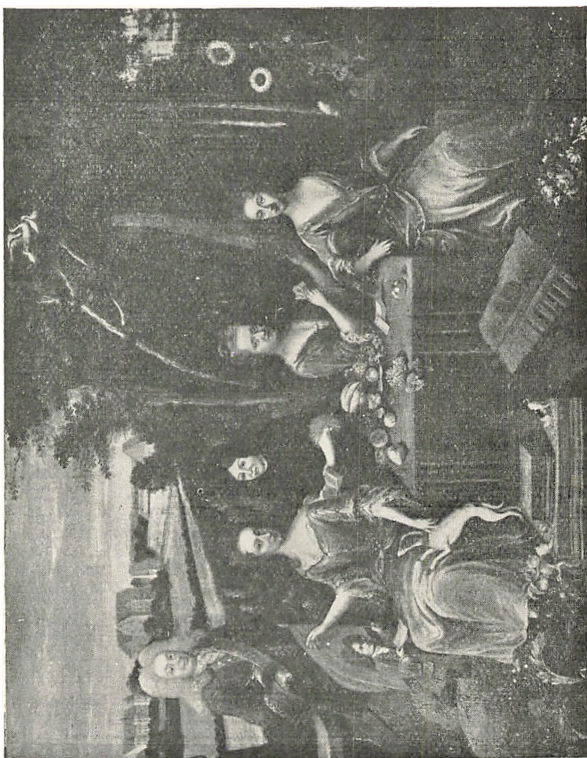
Vilde det nu ikke være en smuk Opgave at faa saa mange af disse gamle Ting som muligt samlet sammen paa det Sted, hvor de oprindeligt hører hjemme — mens der endnu er noget tilbage af dem — i et særligt Hørsholm Musæum som et Supplement til det beskedne Frilandsmusæum i Slotshaven?

Ogsaa i Historien gælder jo Prædikerens vise Ord:

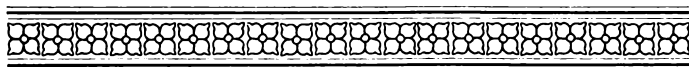
„En Tid til at bortkaste Stene —
og en Tid til at samle Stene.“

Victor Juul Petersen.

HØRSHOLM SLOT OMKRING c. 1700.
I Forgrunden forskellige Medlemmer af den Gyldenløveske-Familie.
(Efter Maleri paa Frederiksborg Slot).

Fra Svenskekrigens Dage.

*Lidt om Lorents Tuxens tapre Bedrifter paa Hørsholm
under Krigen 1657—60.*

.....

Mærkeligt nok træffer man sjældent paa Lorents Tuxens Navn i Beretningerne om Svenskekrigen 1657—60, derimod adskilligt saavel om Præsten i Birkerød, Henrik Gerner, som om Ridefogden i Kronborg Amt, Hans Rostgaard. Naar den sidste i saa høj Grad er blevet fremhævet, skyldes det vel nok for en stor Del hans Søn, Geheimearkivar og Oversekretær Frederik Rostgaard, ham, der vilde have „Peder Paars“ brændt og Holberg dømt, han var en af sin Tids mest indflydelsesrige Mænd, og det var efter hans Tilskyndelse, at Laurits Thura gav den store versificerede Skildring af Hans Rostgaards Liv og Levned. Hans Rostgaard er gaæet over i Historien som Ophavsmanden til Planen om Kronborgs Tilbageerobring fra Svenskerne, og man har

ligeledes givet ham Æren for de værdifulde Oplysninger, som den belejrede Hovedstad fik om Svenskerne Stormangreb. Og dog synes det, som han i høj Grad maa dele Æren med Ridefogden paa Hørsholm Gods, Lorents Tuxen, en af de stolteste Skikkelser fra Svenskekrigens Dage, og en Mand, hvis Navn bør nævnes med Hæder i vort Lands Historie.

Der findes nogle Efterretninger om ham i Wolfs Journal for Politik og Menneskekundskab og i Giessings Jubel-Lærere I, og paa Grundlag heraf har Kammerraad C. Christensen givet en Skildring af Lorents Tuxen i „Hørsholms Historie“. De paa-gældende Forfattere har benyttet gamle Dokumenter, men der henligger i Arkiverne forskellige Aktstykker, som er undgaaet deres Opmærksomhed. En god Skildring er givet af F. R. Friis i „Nationaltidende“ 25. Oktober til 29. November 1880.

Af de vigtigste Kilder til Lorents Tuxens Historie kan nævnes en Samling danske og tyske Dokumenter og Vidnesbyrd, som han selv har tilvejebragt, og hvoraf han 1676 indsendte en af Notarius Publicus bekræftet Afskrift til Kancelliet. Paa det kongelige Bibliothek findes adskilligt i Haandskriftsamlingen, saaledes en Beretning om hans Virksomhed i gl. kgl. Samling 4., 3098, i ny kgl. Sml. 4, 2135 og 2136, en Afskrift bevidnet af Chr. Tuxen med Lev-

Anm. Desværre tillader Pladsforholdene os ikke at give en indgaaende Levnedsskildring af Lorents Tuxen i Aarbogen. Efter hvad vi erfarer, vil der imidlertid i Frb. Amts historiske Samfunds Aarvog for 1927 komme en udførlig Biografi af ham, skrevet af Generalløjtnant, Dr. phil. A. P. Tuxen.

nedsbeskr. ny kgl. Sml. Nr. 2137; Attester ang. hans Virksomhed Thott Fol. 854, og endelig findes i den ledreborgske Haandskriftsamling: Nachrichten von L. T. und Christine Justsen (hans Hustru).

Paa Grundlag af dette Kildemateriale lader det sig gøre at give en Fremstilling af Lorents Tuxens mærkelige Livshistorie, af hvilken vi i korte Træk skal give en Oversigt, idet vi navnlig vil omtale hans Deltagelse i Krigen 1657—60.

Lorents Tuxen er født den 31. August 1618 i Husby Sogn i Angel paa Søgaard (Sehegardt), som hans Fader Tycho Tuxen ejede. Moderen Maren blev meget gammel, hun døde paa Hørsholm 1661 i sit 85 Aar og blev begravet i Birkerød Kirke, hvor der endnu ses en Mindetavle over hende. Den bærer følgende Indskrift:

Denne Tavle lod Ærlige, Velagte og Velfornemme Mand Lorents Tuxen, Hendes Dronninglige Majestæts velbetroede Fuldmægtig over Hirschholms Gods, opsætte sin kære Moder, Dyderig og Gudfrygtige Matron Sal. Maren Tycho Tuxens af Sehegardten udi Holstein, til Ære og Ihukommelse, som blev her nedenfor begravet Anno 1661 i sin Alder 85 Aar.

I sin Ungdom havde Lorents Tuxen gjort Krigstjeneste i Kristian den IV.s Hær i Kampen mod Thorstenson og Horn, men det er ogsaa alt, hvad man ved om hans Ungdomstid, indtil han 1649 blev Dronning Sofie Amalies Forvalter over hendes sjællandske Godser, Gisselfeldt og Holmegaard.

Da Ulfeldt flygtede ud af Landet, inddrog Frederik III hans Godser bl. a. ogsaa Hørsholm. 1651 fik Dronningen det i Forlening, og Lorents Tuxen blev da Ridefoged her, men Dronningen gav ham en langt mere udstrakt Myndighed, end Ridefogeder

ellers havde, han bestyrede i Virkeligheden paa egen Haand Godserne for hende.

Da Krigen med Sverrig udbrød, fik Lorents Tuxen Befaling af Kongen og Dronningen at begive sig til Hørsholm og gøre alt mulig Fortræd, hvorfor der blev lovet ham fuld Erstatning for alle hans Udgifter og desuden en god Belønning. Han paatog sig modigt Hvervet og udførte troligt og af bedste Evne, hvad der blev ham paalagt, og han udstod mange farlige Eventyr.

Allerede 3 Uger før Stormen paa København (Februar 1659) opdagede han, at en fornem Person om Natten havde sendt et Bud, forklædt som Tigger til den svenske Grev Thott for at overbringe Breve, der var skjult i Budets Skosaaler. Tuxen sendte øjeblikkelig Efterretning herom til København med sin tro Tjener Ingvard Lorentzen, der med Livsfare banede sig Vej gennem Drivisen om Natten.

Smeden Anton German, der tillige virkede som en Slags Dyr læge, bevidner, at han otte Dage før Stormen havde fornaglet fire af Fjendens Kanoner efter Anvisning af Ridefogden, der havde faaet Folkene til at drikke i Rungsted Kro. Om Natten havde German endvidere hjulpet Tuxen med at ødelægge en stor Granat og var ham ligeledes behjælpelig med at sænke en Mængde Ammunition i en Mose. Disse Sager skulde have været brugt under Stormen. Desuden havde han i den svenske Lejr udspremt hundrede Eksemplarer af Kongens trykte Plakater med Opfordring til at træde i dansk Krigstjeneste, en Opfordring, der havde haft god Virkning. Ligeledes havde German mange Gange ført Breve til København gennem Fjendens Lejr. En Gang blev den svenske Konges Livhest efter Tuxens Anvisning

bortført forbi de svenske Skildvagter og ført ind til København. Det var jo i og for sig af ringe Betydning; men det var et dristigt Kup, der ikke undlod at gøre en vis Virkning i den belejrede Stad, det var den Slags smaa Foretagender, der satte Humør i det københavnske Borgerskab; det viste, at man slet ikke var saa bange endda for den overlegne Fjende.

Ogsaa paa andre Omraader fik Tuxens Virksomhed stor Betydning. Der foreligger adskillige Vidnesbyrd om, at han før Stormen flere Gange havde sendt Kongen Efterretning om Dag og Time, da Stormen skulde finde Sted, givet Oplysninger om, hvor de haardeste Angreb skulde gøres, og at han havde skaffet Underretning om, at de fjendtlige Folk skulde klædes i hvide Skjorter; ja, han indsendte endog en Sæk med Prøver af deres Liberi og Kendetegn.

Efter at Stormen var afslaaet, og Kongen den 17. Maj 1659 havde udsendt en offentlig Opfordring til sine Undersaatter om at møde bevæbnede ved København, forenede Lorents Tuxen sig med Amtsforvalter Hans Madsen i Frederiksborg og andre for at samle Folk og Vaaben, der indtil belejlig Tid skulde holdes skjult i en Skov nær Hørsholm.

Svenskerne fik imidlertid Nys herom; de fangede Hans Madsen og mishandlede ham, men Lorents Tuxen flygtede.

Maleren Otto Gutfeldt bevidner, at da han i Sommeren 1659 af og til opholdt sig paa Hørsholm, havde Lorents Tuxen ladet ham stifte Bekendtskab med nogle svenske Officerer. Derved fik han Indpas i den svenske Lejr under det Paaskud, „at han skulde betjene dem med sin Skilderkunst“. I Forening med Tuxen havde han flere Gange beset den

svenske Lejrs Forsvarsmærker, som Gutfeldt aftegnede efter indstændig Opfordring af Tuxen, der selv var ham behjælpelig med at korrigere Tegningen og lovede, at dette farefulde Arbejde nok skulde blive godt betalt, naar Krigen engang sluttede.

Afridset indeholdt desuden Forklaring over, hvor ethvert af Fjendens Regimenter havde Stilling og ligeledes, hvor enhver General havde sin Barak. Det lykkedes en fornem dansk Officer at faa Tegningen bragt til København.

Ibstrup, der laa for nær ved den svenske Lejr, var udsat for at blive aldeles ødelagt, men det lykkedes dog Tuxen at hindre det.

Den svenske General Krigs-Præsident Lars Fleming havde efter Stormen paa København indkvarteret en Del af det dalkarlske Regiment paa Ibstrups Hovedbygning. Soldaterne gjorde imidlertid stor Fortræd her; de tændte Ild tre Steder udenfor Ildstederne, i den lange Sal, i Kongens Sovekammer og i et andet Kammer. En sand Ødelæggelseslyst havde grebet dem, de huggede Gulvet op, brændte Taglugerne o. s. v. og afbrød noget af Sparværket paa en af de andre Bygninger. Baade Officerer og Underofficerer vilde have hele Huset ødelagt, og de havde besluttet, at Materialerne skulde anvendes til Opførelse af Barakker i den svenske Lejr. For at hindre denne Ødelæggelse foretog Tuxen mange farlige Rideture ned til Ibstrup. Han opnaaede til sidst at komme i Forbindelse med den svenske Konge gennem General-Feltmarskal Grev Oxenstierna og fik derved udvirket, at der blev givet Ordre til Feltmarskal Stenbock, at Dalkarlene skulde forlade Ibstrup. Tuxen var endog ikke bange

for at anklage nogle af de svenske Officerer, der havde Ansvaret for den Ødelæggelse, som var anrettet. Resultatet blev, at de kom i Arrest i Lejren, og Generalmajor Fersen fik Befaling til at beskytte Stedet.

Saa snart Dalkarlene var borte, fik Tuxen nogle Tømmerfolk til at tilspærre de nederste Vinduer med Tømmer og afstive Kaminer og Gulve, hvor Ilden havde gjort Skade. Han formanede sine undergivne til at blive paa Stedet og sørgede paa bedste Maade for dem.

De svenske Officerer og Krigsfolk var blevet forbitrede paa ham og lod forlyde med, at de vilde skyde ham, hvor de traf ham. Det blev derfor nødvendigt for Tuxen at sikre sig. Han bevæbnede sine Folk og opnaade, at den svenske Konge omgav ham med to „Salvegarder“, som han kunde stole paa.

Da Tuxen senere kom ud efter Fangenskabet paa Kronborg, steg Svenskernes Forbitrelse mod ham, og da han var flygtet til København, nedbrød de næsten alle Udhusene paa Ibstrup paa en lille Rest nær, som Folkene fik Lov til at beholde til Husly. Materialet førtes til den svenske Lejr; dog maatte intet nedbrydes uden efter skriftlig Ordre. Efter Krigen førte Tuxen imidlertid atter alt til sin gamle Plads.

I Sommeren 1659 var Lorents Tuxen en af Hovedmændene i den Sammensværgelse, der havde til Formaal at erobre Kronborg tilbage fra Svenskerne.

Ideen var vistnok udklækket af Regeringen i København, og den havde sendt Korfits Trolle ud til Helsingøregnen for at sætte Planen i Værk. Forklædt kom han til Krogerup, hvor Ridefogden over Kronborg Amt, Hans Rostgaard, boede. Han fik

straks vundet denne for Planen, og foruden Tuxen bestod de sammensvorne af Rostgaards Svoger, Toldskriver Mikkell Hansen, og Kristen Tikjøb, begge fra Helsingør, en dansk Ingeniør Ole Stenvinkel, Præsten i Birkerød Henrik Gerner m. fl.

Ingeniør Stenvinkel var efter Kronborgs Overgivelse forblevet paa Stedet uden dog at aflægge Ed til den svenske Konge, og han havde Befaling over de Bønder fra Kronbog og Hørsholm Len, der arbejdede paa Fæstningsvolden. Tuxen havde i Kristian IV.s Hær tjent sammen med Bernt Phaler, der nu var blevet Vagtmesterløjtnant, og han foreslog ham og Stenvinkel at overtale de danske og skaanske Folk paa Kronborg til at være behjælpelig med at tage Fæstningen.

De danske Konstabler og Bøsseskytter var forøvrigt misfornøjede, fordi de intet havde faaet for deres Arbejde, og det samme gjaldt en Del Tømrere og Murere fra de skaanske Byer. Det lykkedes at overtale alle disse Folk ved at foreholde dem, at der var baade Ære og Fordel at vente.

Den svenske Besætning var ikke særlig talrig, den bestod mest af vestgøtiske Bønderkarle, der hverken havde Krudt eller Kugler. Fæstningens Port stod endvidere aaben hver Dag indtil Klokken 9—10 om Aftenen, og i denne Tid kunde enhver gaa ud og ind uden at blive spurgt om, hvad han vilde.

Den engelske Oberst Richard Hutchinson, der befalede over 300 Mand i svensk Tjeneste, var meget misfornøjet, fordi han ikke kunde faa udbetalt Løn til sig og sine Filk og heller ikke kunde blive afskediget. Han opholdt sig ved denne Tid hos Præsten Henrik Gerner i Birkerød, hos hvem ogsaa den engelske General Wawasor havde faaet Kvarter.

Sir William Wawasor havde kæmpet i England paa Karl I.s Side; han var blevet taget til Fange i Træfningen ved Edgehill 1642; snart kom han dog fri, og i det følgende Aar træffes han paany i Kavalerernes Rækker. Efter Cromwels Sejr forlod han England og drog til Tyskland med 300 engelske Soldater. Her kom han i Karl Gustavs Tjeneste som Generalmajor, og i Februar 1658 kom han til Sjælland. Han faldt under Stormen paa København 11. Februar 1659; man fandt ham blandt de døde med afskaarne Ører; hans prægtige Ørenringe havde fristet Soldaterne til at lemlæste Liget.

Planen om Kronborgs Tilbageerobring maa saaledes være blevet undfanget inden Stormen paa København, da der blev indledet Underhandlinger med forskellige engelske Officerer, der indfandt sig hos General Wawasor for at afhente Ordre.

Henrik Gerner, der havde studeret i England ved Oxford Universitetet og talte flydende Engelsk, traf Aftaler med Engelskmændene, og da Tuxen var blevet enig med Hutchinson, blev dennes Søn med en Baad sendt til København som Pant paa Faderens Troskab.

I April 1659 stod en engelsk Flaade under Lord Montague ind i Øresund. Hutchinson bragte Tuxen og Gerner om Bord til Montague og bidrog til at overtale denne til at støtte Forehavendet. Kong Frederik blev holdt underrettet om Sagen og skaffede de nødvendige Penge og Vaaben.

Planen var snildt og omhyggeligt lagt til Rette og gik ud paa følgende:

Naar Rostgaard som sædvanlig efter svensk Ordre skulde lade Brænde køre til Kronborg, vilde han hertil vælge raske Folk, som skulde have Vaaben

skjult i Vognene, og naar en Del af Vognene var kommet ind i Slotsgaarden, og Resten trængte paa skulde en Vogn gaa itu paa Vindebroen, saa at den ikke kunde hejses op. De øvrige Folk skulde ile til under Paaskud af at rejse Vognen. De Bønder, der stod udenfor, skulde nu trænge frem, angribe Vagten og Besætningen og heri understøttes af Stenvinkei og Hutchinson med deres Folk.

Ved et Uheld blev det hele imidlertid røbet for Svenskerne, inden Dagen var kommet.

En Student, der opholdt sig i Helsingør, havde faaet Nys om Sagen og skrev et Brev til Magister Jens Tikjøb i København, at han kunde glæde ham med, at Kronborg snart vilde blive taget tilbage, og angav Navnene paa enkelte af Deltagerne i Sammensværgelsen. Dette Brev blev imidlertid opsnapet, og Svenskerne søgte at faa fat i Deltagerne. De fleste blev fanget og maatte udstaa haarde Lidelser. Hans Rostgaard undslap ved at skyde sin Hest ved Ulvesø og derved bringe Fjenden i den Tro, at han enten var druknet eller myrdet. Kristen Tikjøb døde i Fængslet, og Ole Stenvinkel blev den 19. Juli 1659 halshugget, parteret og stejlet uden for Helsingørs Svingeljort. Hovedet blev sat paa en Stage, og der fortælles, at en engelsk Soldat en Dag kærtegnede Hovedet, idet han udbrød:

„Du var en bedre Skæbne værdig!“

Præsten Henrik Gerner blev ogsaa underkastet Tortur, for at man kunde faa ham til at røbe sine medskyldige; men han udstod tappert alle Pinsler; der kom ikke et Ord over hans Læber, og han blev dømt til Døden. I sidste Øjeblik blev han dog reddet af Kong Frederik, der erklærede, at han vilde gøre Gengæld mod en fangen, fornem Svensker,

hvis Gerner blev henrettet. Efter 21 Ugers Fangenskab paa Helsingborg Slot slap han fri mod at betale en Bøde paa 400 Rigsdaler.

Tuxen blev fanget noget senere end Gerner, og det synes at have været paa denne Tid, at han spillede Svenskerne et slemt Puds. Han fik nemlig en dansk Rytter Peter Larsen eller Lorentzen og Skovrider Lars Knudsen til at skyde to svenske Kancelister og bemægtige sig Sekretær Joel Ørnstedts Kancellikasse, som de medførte. Kassen blev slaaet itu, og Brevene fløj omkring i Trætoppene, men nogle af dem blev dog leveret til Tuxen, der sendte dem med en Baad til København. Forøvrigt havde dette til Følge, at Rytteren og en anden dansk Mand, vistnok Skovrideren, blev fanget af Svenskerne og henrettet og lagt paa Hjul og Stejle ved Ibstrup.

Svenskerne blev naturligvis endnu mere forbitrede og søgte ivrigere end før at fange Tuxen. De bemægtigede sig derfor enhver Baad ved Sundet, for at hverken han eller hans medskyldige skulde undslippe eller faa Lejlighed til at sende de opsnappe Breve til København.

En Morgen kom nogle svenske Ryttere ind paa Hørsholm for at fange ham, men det lykkedes ham at undgaa dem ved at springe ud i Slotssøen og svømme i Land, hvorefter han holdt sig skjult i Egnens Skove og Moser. Efter hans Anmodning kom Hans Lorentzen fra Smidstrup en Nat ud til ham i Helleholms Mose, det var 14 Dage før St. Hansdag. Tuxen forklarede ham, at han var i stor Nød, fordi Svenskerne vilde fange ham og Pastor Gerner i Birkerød og bringe dem til Kronborg. Han havde derfor anmodet Strandfogden i Rungsted, Peter Svendsen, om at føre ham til København i sin Baad, men

Peter Svendsen havde undskyldt sig og sagt, at han ikke turde, da Svenskerne i saa Fald vilde hævne sig paa ham ved at brænde hans Hus af. Det havde de jo gjort for saa godt som alle Folkene i Mikkelsborg. Desuden var Svendsen heller ikke dristig ved at skulle sejle gennem den engelske Flaade, der laa mellem Sjælland og Hveen, og endelig frygtede han for, at han i København, der stadig var belejret, skulde komme til at lide Nød. Hertil kom yderligere, at han havde Kone og Børn i Rungsted, dem kunde han ikke overlade til deres egen Skæbne, mens Fjenden huserede paa Egnen.

Det lykkedes nu Tuxen at faa Løfte paa en Baad fra Humlebæk, men den kom ikke. Til sidst tilbød Hans Lorentzen, at han nok selv skulde ro Tuxen ind til København, hvis blot man kunde skaffe et Par Aarer til Veje. Han havde nemlig en lille Baad, som han brugte, naar han fiskede for den svenske Korperal, der var indkvarteret i Landsbyen, men Korporalen havde selv taget Aarerne i Forvaring. Imidlertid var det ikke muligt i Nattens Løb at faa de nødvendige Aarer, og Flugten maatte derfor opgives.

Der blev endelig givet ham sikkert Løfte om en Baad, som skulde føre ham til København, og man aftalte samtidig, at saa snart han var borte, skulde hans Venner skyde hans Hest ved Hellesø og udsprede det Rygte, at han var dræbt. Det var altsaa den samme List, som Rostgaard en Maaned senere benyttede sig af. For Tuxens Vedkommende blev Planen imidlertid ikke udført, da den gode Ven, som saa sikkert havde lovet at skaffe en Baad, ikke holdt Ord, men i Stedet for sørgede for at bringe sig selv i Sikkerhed. Saa snart Peter Svendsen nemlig

var kommet hjem, havde han fortalt til forskellige Folk i Byen, at Tuxen holdt sig skjult i Mosen og tænkte paa Flugt. Det kom Svenskerne for Øre, og den svenske Ritmester, der var indkvarteret i Rungsted, gav sine Ryttere og Egnens Bønder Ordre til at gennemløbe Skoven og fange Tuxen.

Ogsaa andre havde forraadt Tuxen, og den svenske Konge udsatte da en stor Belønning til den, der kunde fange ham. Da der saaledes ikke var nogen Udsigt til at slippe bort, foretrak Tuxen at overgive sig. Det synes, som han har undgaaet alle Efterstræbelser og er naaet tilbage til Hørsholm. Her lod han sin Hest sadle, og ledsaget af et Par af sine Folk red han til den svenske Hovedvagt, hvorfra han eskorteret af Ryttere blev ført til Hørsholm og bevogtet til den næste Morgen, da han førtes til Kronborg, hvor flere af de andre, der havde været med i Sammensværgelsen, sad fangne. Men saavel Stenvinkel og Gerner som de andre brave Mænd udholdt Torturen uden at røbe nogen medskyldig, og Tuxen maa have forstaaet at klare for sig, saa at han kort efter igen blev frigivet mod at betale Løsepenge. Dog maatte han skaffe et Bevis fra Byfoged Martin Ove i Helsingør og Lorents Becher, der med Liv, Gods og Formue vilde indestaa for, at han atter skulde indfinde sig paa Kronborg ved Dag eller Nat, naar det blev forlangt; dette Bevis lykkedes det ham senere at faa tilbage, men det kostede ham unægtelig ogsaa en stor Sum Penge.

Han frikøbte Birkedommeren Søren Mikkelsen, der sammen med sin Søn i længere Tid havde siddet fængslet paa Kronborg. Det kostede Lorents Tuxen 280 Rigsdaler, og Pengene skaffede han ved at pantsætte sit Sølvtøj.

Af et Brev fra Rigmarskal Gabriel Oxenstiernas Sekretær Daniel Lentzen til Tuxen, dateret Frederiksborg den 23. Juli 1659, ser man, at Tuxen var blevet løsladt noget før den Tid. Lentzen skriver nemlig, at han har modtaget Tuxens Brev, men ikke før kunnet besvare det; han glæder sig over Tuxens Løsladelse af Fængslet og har omtalt den paatænkte Rejse til Holsten til Eksellencen, som dog ikke vil høre noget derom, men svarede, at Herren maatte forblive, hvor han var. Skulde Tuxen derimod have Lyst til at gaa i Eksellencens Tjeneste og vise sig lige saa trofast mod ham som nu mod den danske Konge, behøvede han blot at melde sig; han skulde da faa en god Modtagelse og rigelig Belønning. Endelig bemærker han, at de med Johannes Bern sendte Sager er rigtig modtaget, og at Marskallen vil være glad ved fremdeles at modtage lignende Ting eller Havefrugter.

Det ser altsaa ud til, at Lorents Tuxen har tænkt at unddrage sig og sin Familie al Fare ved at rejse til Holsten og muligvis søge Beskæftigelse her. Sproget voldte ham ingen Vanskeligheder, af hans Breve ses det nemlig, at han fuldt ud beherskede det tyske Sprog. Men Oxenstiernas Forslag om at gaa i svensk Tjeneste mod rig Belønning fristede ikke Tuxen. Under de Vilkaar han levede, og den Livsfare, han stadig svævede i, maa det regnes ham til Ære, at han forblev sin Konge og sit Land tro, og netop denne Side af hans Karakter berettiger til at fremhæve ham i Historien som en af de ranke Skikkelser, hvis Navn og Bedrifter bør mindes.

Det var netop ved denne Tid, at Stenvinkel blev henrettet, og Rostgaard flygtede. Men ogsaa mod Tuxen vaagnede Svenskerne Mistanke med fornyet

Styrke, og det gjaldt nu mere end nogensinde før for ham at slippe bort. Til sidst lykkedes det ogsaa.

En Dag i August 1659 blev han tillige med Margrete Simons, en Datter af Oldfruen paa Hørsholm, med en Baad hentet ud til Kaptajn Karl Klayer paa det engelske Orlogsskib „Indianeren“, der laa mellem Hveen og Sjælland. Det synes at have været aftalt Spil mellem Tuxen og Engelskmanden. Men da de med en Robaad var kommet lidt bort fra Land, opdagede to svenske Ryttere dem og raabte, at de skulde komme i Land, men de roede videre ud mod Skibet. To svenske Officerer blev da sendt om Bord for at hente Tuxen. Kaptajn Klayer vilde imidlertid ikke udlevere ham, men lovede til sidst samme Aften at aflevere ham paa Hørsholm, hvor han var blevet afhentet.

Tuxen raadslog paa Skibet med en Dynkirker, Martin Zielmann, og flere engelske Søfolk om, at de om Aftenen skulde bringe ham og Jomfruen i Land med den lille Baad; men naar de var kommet saalangt bort, at de ikke kunde ses fra Skibet, skulde de sejle til København med ham. Han lovede at betale dem 100 Rigsdaler derfor.

Om Aftenen blev han sejlet ind til Land, fulgt af den store Skibsbaad, der havde en Løjtnant og flere andre Folk om Bord. Inde paa Kysten var de svenske Ryttere atter til Stede for at føre Tuxen med sig. Men Løjtnanten holdt fast paa, at han kun vilde aflevere ham paa samme Sted, hvor han havde hentet ham, og han formanede den nævnte Dynkirker og en Korporal, Thomas Kratzelius, samt nogle engelske Skibsfolk at bringe Tuxen og Jomfru Simons til Hørsholm. Han lod dem dog tæt ved Land gaa ned i en Fiskerbaad, der sejlede til Vedbæk,

medens Rytterne holdt Vagt ved Kysten. Løjtnanten tog derefter Afsked med sine Folk og begav sig med begge Baadene tilbage til Orlogsskibet.

Fra Smidstrup naaede Tuxen med sit Følge gennem Folehaveskov til Hørsholm.

Ud paa Natten kom Dynkirkeren tilbage til Kysten. Her laa en gammel Baad, som Svenskerne havde trukket i Land og til Dels havde ødelagt. Denne Baad lejede han af en Engelskmand, Nicolai Triller, for 20 Rigsdaler; men Rytterne var atter til Stede og forbød ham at røre ved den. Han fortalte dem, at han havde gaaet den lange Vej igennem Skoven, efter at han havde været paa Hørsholm med Ridefogden, og nu maatte han og hans Folk nødvendigvis tilbage til Skibet inden Midnat for at kunne afløse Vagten, og da Løjtnanten havde taget begge Baadene med sig, maatte han leje dem for at komme bort, han skulde bringe den igen næste Morgen, og desuden var det en Englænder, der lejede ham den. Svenskerne paastod, at Hørsholmmanden rimeligvis vilde bruge den for at komme til København og derfor vel sagtens havde skjult sig i et nærliggende Krat. Den anden svarede hertil: „Svenskerne og Englænderne er jo gode Venner, hvorfor da tro hinanden saa ilde.“

Lorents Tuxen var imidlertid nærmere, end Svenskerne troede; han sad skjult bag en Hæk tillige med sin Kone, sit lille Barn og Jomfru Simons. Han rakte en Daler til den engelske Korporal, der nu bød Svenskerne ind paa Brændevin paa Kroen tætved.

Det hjalp. De tillod nu, at Baaden sattes i Vandet, men de besatte Kysten med Ryttere.

Da Baaden med Tilbehør var i Stand, tog Søfolkene alt det hvide Tøj af Kvinderne, gav dem Hatte

paa og bragte dem saaledes mellem Rytterne ned i Baaden. Barnet begyndte imidlertid at skribe, men Folkene overdøvede det ved at raabe med høj Stemme: „Adieu, Broder Svenske, nu gaar vi ud til Skibet.“

Paa Vejen ind mod København mødte de en Skude, der skulde føre Jørgen Marsvins Gods til Jylland. Ved Løfte om god Betaling fik Tuxen Lov til at komme om Bord og slap med denne Baad forbi de svenske Vagtskibe ind til København, hvor han gik i Land ved Toldboden.

Senere kom flere af de engelske Søfolk til ham i København, hvor han skaffede dem Ophold, og efter Freden var Dynkirkeren atter i nogen Tid hos ham paa Hørsholm.

I den Tid, Tuxen havde været paa Hørsholm, havde han ialt — den sidste Tur medregnet — 21 Gang bragt Bud med Baad til København, ligesom der ogsaa flere Gange var blevet sendt Breve fra Kongen til ham.

Fra nu af forblev Tuxen i København, saalænge Krigen varede, og gjorde Tjeneste ved Strandkompagniet tillige med tre af sine Folk, der var kommet ind til ham, og som han selv underholdt og bevæbnede.

Ogsaa i den belejrede Stad gjorde Tuxen god Fyldest, og der foreligger flere Udsagn om det Mod og den Tapperhed, han lagde for Dagen herinde.

Da Krigen var sluttet, vendte Tuxen tilbage til Hørsholm, hvor han virkede til 1664. I et Par Aar var han derefter Inspektør paa Gisselfeld og bosatte sig senere i København, hvor Kongen udnævnte

ham til Vicepræsident i Hofretten. Han døde under et Ophold i Asminderød 1682, og ved kgl. Bevilling blev det tilladt at føre Liget til København, hvor Tuxen blev begravet i St. Petri Kirke.

H. C. Rosted.

INDHOLD.

Sommerdag i Hirschholms Have. Digt af SVEND LEOPOLD	3
Johannes Ewald i Poesi og Prosa. Af P. SCHJÆRFF . . .	6
Fire gamle Digte om Rungsted og Hørsholm. Meddelte ved P. SCHJÆRFF	27
Hofliv paa Hirschholm 1771. Af H. G. OLRİK	33
Svundet. Af VICTOR JUUL PETERSEN	46
Fra Svenskekrigens Dage. Af H. C. ROSTED	49

Omslagsbilledet:

Gerhard Heilmann: Struensee og Caroline Mathilde 1771.
Gengivet med Tilladelse af Kunstneren og Gyldendalske Forlag.

Johannes Ewald. Vignet af Johan Galster.

Carl Thomsen: Ewalds første Møde med Arendse.

C. Dalsgaard: Ewald i Rungsted.
De to sidstnævnte Billeder gengivne med Tilladelse af
H. Aschehoug & Co. Dansk Forlag.

Caroline Mathilde. Sortkunstblad af J. Watson.

Johan Friderich Struensee. Efter Maleri af Jens Juel.
Hørsholm Slot omkring c. 1700. Efter Maleri paa Frederiksborg
Slot.

HØRSHOLM BOGTRYKKERI

Igennem snart 60 Aar har

Th. Wessel & Vetts Fabrikata

været de førende herhjemme,
og de indtager stadig Førerstil-
lingen saavel paa Kvalitetens som
paa den smukke Forarbejdnings Omraade.

De igennem de mange Aar indvundne Erfar-
ringer overføres stadig paa nye Felter, saaledes
at vore Fabrikker i Dag yder det bedste, som dansk
Textil kan frembringe. Igennem vore Indkøbshuse,
paa alle førende Pladser Verden over, tilføres
vi daglig Nyhederne udefra, hvorfor vi
ogsaa paa dette Omraade er i Stand
til at indtage en ubestridt Fører-
stilling.

Ønsker De derfor at købe en virkelig Kvalitets-
vare, vil De altid kunne finde vore Kvaliteter hos

Ejvind Larsen

**MAGASIN
DU
NORD**

Hørsholm

Tlf. 24.

Alex. I. Hansen

Entreprenør — Murermester

Hørsholm. Telf. 45.

Nybygninger, Ombygninger, Reparationer, Jernbetonstrukturer,
Jordarbejde, Kloakanlæg, Brobygning, Kystsikring, Vejanlæg,
Sports- og Tennisbaner anlægges, Damptrømler udlejes.

Hørsholm Mælkeforsyning.

Viggo Hansen. Telf. 127.

**Daglig Vogn i Hørsholm og Omegn.
Altid 1' Kl. Mejeriprodukter.**

Skotøjsmagasinet,

Carl L. Jørgensen.

**Stort Udvalg i Selskab- og Brugsfodtøj.
Telf. 195.**

Otto Eich

Overretssagfører

Raadhuset - Hørsholm

Telf. 405

En overkommelig Julegave

er et elegant B. O. W.

(Slipset der aldrig er krøllet)

En flot Manchetskjorte

Fikse Dametasker

Elegante Silkeparaplyer

(Sidste Wiener-Nyheder)

Bløde forede Skindhandsker, Luffer

Silkestrømper - fine uldne Strømper

Tricotine-Underkjoler - Benklæder

Flonels-Natkjoler

Damask-Duge - Servietter

Handskekort — Gavekort udstedes.

Aug. Olsen - Hørsholm.

Telf. 114.

Hasfeldts Boghandel

Telefon Hørsholm 209,

anbefaler:

Bogmarkedets sidste Nyheder.

Kontorartikler, Fyldepenne, Skolebøger og
Skolemateriale.

Skræddermester Kaj Pedersen

Hovedgaden 41

(den høje Stentrappe)

Telf. 194.

Reparationer udføres.

Telf. 194.

V Æ V E B O D E N

ANNIE FISKER

HØRSHOLMVEJ 4 A TLF. RUNGSTED 50

Haandvævede Stoffer til Kjoler, Puder, Tæpper,
Gardiner, Møbelstof samt Slips.

Rungsted Cigar- & Papir- handel

V. Petersen - Pennehave - Rungsted

Stort Udvalg i Cigarer, Tobakker og Cigaretter, Kort Bøger,
Papir, Telegrammer, Spillekort, Fotografiske Artikler.

Viggo Stocklund *Sagfører.*

Hørsholm, Telf. 107.

Omhyggelig Udførelse af alle Sager.

Anker og Fr. Nielsen.

— Sadelmager- & Tapetsererforretning. —

Hovedgaden (ved Ridebanen).

Telefon Nr. 9.

Gulvtæpper leveres — Linoleum paalægges.

Gardiner og Portierer ophænges.

Hørsholm Mælkecompagni.

Kun Mælk fra dyrlægekontrollerede Besætninger.
Fortrinlig og ensartet Kvalitet. Altid fuldt Maal.

Detailvogne langs Kysten fra Skodsborg til
Hellebæk samt Lyngby, Holte og Omegn.

Telefoner: Hørsholm 68 & 343.

Mælk - Fløde - Smør - Æg - Margarine.

.....

A^ls Birkerød og Omegns Bank

Aktiekapital Kr.: 250000.

Reserver Kr. 130000.

Hovedsæde: Hovedgaden i Birkerød. Telef. 71.

Daglig aaben: Kl. 9—10 Form. — 4¹/₂—6¹/₂ Efterm.
Lørdag 9—12 Form.

Filialer: **Hørsholm Bank**, Kohave-Allé. Telef. 119.
Daglig aaben Kl. 12—4 Efterm.

Lillerød Bank, Allerød, Telef. 135. Daglig
aaben Kl. 9¹/₂—11 Form. Fredag 4—5 Efterm.

Alle Bankforretninger udføres.

.....

Max Pacharzina

1. Klasses

Kød-Udsalg — Charcuteri

Telf. Rungsted 340

Bemærk mine Vinduer i Juleugen.

HOLGER NIELSEN
REVISOR
AUT. REGNSKABSKYNDIG TILLIDSMAND

„Smestad“.

Tlf.: Hørsholm 67.

Cigarer & Tobakker

Jule-Hæfter og Bøger.

Stenders Julekort

Heinrich Jensen,
Dronninghus.

Vilh. Christiansens Vine.

W. Altofte

Byens fineste Konditori

Telf. 205,

Hørsholm.

URMAGER & GULDSMED
DUPONT MØLLER

Raadhusbygningen

Hørsholm

Telefon 423

Altid stort Udvalg i Guld, Sølv, Plet og Uhre.
Altid den bedste Vare. Altid den billigste Pris.

Telf. 150.

Jul. Larsen.

Urmager & Guldsmed

anbefaler

Ure, Kæder, Smykker i Guld og Sølv.

Fest- og Brudegaver — Tinvarer — Krystal

Briller, moderne og praktiske. Briller leveres efter Recept.

Thermometre — Barometre.

Reparationer udføres omhyggelig og billig.

Jørg. Petersen

Isenkram- & Støbegodsforretning

Hørsholm - Telefon 315

A. F. Binders Eftf.

O. Hansen.

**Alle Sorter 1ste Klasses Kolonial - Material
og Konserver.**

Depot af

Kgl. Hofvinhldr. C. H. Mønster & Søns anerkendte Vine.

Chr. Nielsen - Skomagermester

Vesterstationsvej — Rungsted

Bestilling paa nyt Fodtøj modtages.

Reparationer udføres hurtigt og solidt.

Telf. Rungsted 135.

Hørsholm Planteskole.

Jens Bornø.

Telefon Hørsholm 118

Frugttræer ∞ Buske ∞ Roser ∞ stedsegrønne Træer
m. m. til Have og Park.

Katalog franko.

Hørsholm Bog- og Papirhandel

ved OLAF COHN

Kohaveallé 11

Tlf. Hørsholm 408

Byens største, smukkeste og mest moderne Udvalg
i Æskepost, Brevmapper og Kort.

Eneforhandling for Hørsholm og Omegn af Bordkalenderen

„B.=K.“

Skrivebords-Underlag med vedhæftet Kalender

å 2,50 og 3,00.

Victor Christensen
Arkitekt

Telefon 186

Hørsholm

Chr. Kryger
Bageri & Konditori
Hovedgaden 39 — Tlf. 178.

Bestillinger paa alle større Kager modtages. Prøv mine Fødselsdagskringler! Varme Hveder hver Eftermiddag fra Kl. 4. Morgenbrød bringes overalt i Hørsholm og Omegn.

Ken-Rad er Garantimærket for
Kvalitetsvarer i

Faas kun i **Radio.**
Hørsholm Musikhandel.

Telefon 159.

J. HESS

Selmersvej 12. — — Telf. 392.

Blikkenslager, aut. Gas- & Vandmester.
Centralvarmeanlæg.

Hørsholm Bogtrykkeri

Henry A. Pedersen

Hovedgaden 35

Telefon 349

Bogtryk — Gummitempler — Seglmærker

Omhyggelig Udførelse

Billige Priser

Et lille Restoplæg af Aarbogen for 1926

kan købes hos Byens Boghandlere for

_____ **1 Kr. pr. Stk.** _____